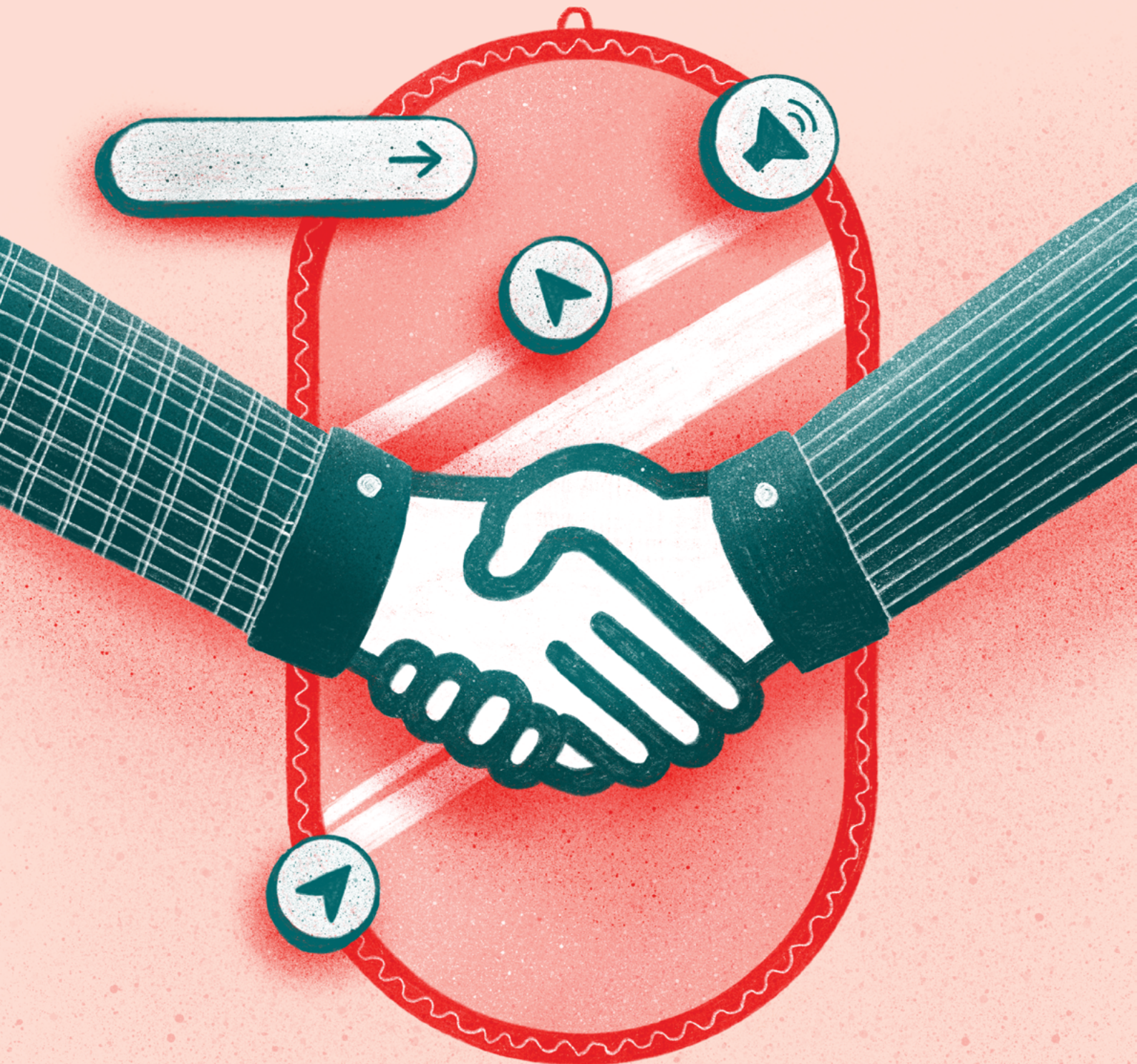

management

LETNIK 19 (2024) ŠTEVILKA 1

ISSN 1854-4231

management

LETNIK 19 (2024) ŠTEVILKA 1 ISSN 1854-4231

- 3 Stari in mladi na trgu dela v Sloveniji
Petranka Davidova in Žiga Čepar
- 11 An Exploration of Traditional Approaches to Leadership: Traits, Behaviours and Contingency
Jakob Wieland, Weronika Busek, Blažej Nosal in Andreja Pegan
- 19 Razmislek o terminologiji: navidezne sopomenke in/ali »napihnjene«; dva primera s področja ekonomije, financ in računovodstva
Dubravka Celinšek, Suzana Laporšek in Mateja Jerman
- 33 The Use of Social Big Data in Small Hospitality Businesses
Fabrizio Gritta
- 41 UP FM krepi znanja in inovativnost
Sara Gržinič
- 45 Vabilo za oddajo prispevkov
Igor Rižnar

Spoštovane bralke in bralci,

z veseljem sporočam, da je pred nami nova številka strokovne revije *Management*. V prvem prispevku avtorja prikažeta stanje na trgu dela v Sloveniji in pojasnita, kakšna je povezanost med mladimi in starimi na trgu dela ter s kakšnimi izzivi se soočata trg dela in gospodarstvo. Drugi prispevek obravnava tradicionalne modele in teorije vodenja, in sicer model osebne značilnosti, vedenjsko teorijo ter situacijsko teorijo. Prispevek razvije razumevanje o raziskovalni praksi vodenja z aplikacijo tradicionalnih modelov in teorij vodenja. Tretji prispevek se osredotoča na prevod in razumevanje štirih angleških strokovnih izrazov (*economy of scale, economy of scope, depreciation, amortization*). V četrtem prispevku avtor preučuje, kako majhna podjetja v italijanskem gostinskem sektorju z visoko spletno prepoznavnostjo uvajajo prakse družbenih velikih podatkov.

V drugem delu revije vas vabim k rubriki o pregledu in napovedi dogodkov na Fakulteti za management, kjer nas avtorica seznanja z aktualnimi vsebinami. Pogled v jesensko obdobje zaključujemo s posebnim povabilom področnega urednika tujih jezikov k oddaji člankov s področja razumevanja kompleksnosti človeškega jezika.

Vsem, ki ste pomagali sooblikovati novo številko strokovne revije *Management*, se prav lepo zahvaljujem. V nastajanju je že naslednja številka in ob tej priložnosti vam vabim k sodelovanju ter oddaji strokovnega prispevka.

Klemen Kavčič, glavni in odgovorni urednik

Management | Glavni in odgovorni urednik Klemen Kavčič | Uredniki Daniel Bratina, Tina Bratkovič Kregar, Dušan Gošnik, Mateja Jerman, Suzana Laporšek, Igor Rižnar, Primož Šterbenc in Elizabeta Zirnstein | Lektoriranje Davorin Dukič in Susan Cook | Prelom Primož Orešnik | Ilustracija na naslovnici Nuša Mihalič | Uredništvo Univerza na Primorskem, Fakulteta za management, Izolska vrata 2, 6000Koper | management@fm-kp.si | www.mng.fm-kp.si

 https://doi.org/10.26493/1854-4231.19_1

Petranka Davidova
magistrska študentka
Univerze na Primorskem,
Fakultete za management,
petrankadavidova7@gmail.com

Žiga Čepar
Univerza na Primorskem,
Fakulteta za management
ziga.cepar@fm-kp.si

Stari in mladi na trgu dela v Sloveniji

Zmanjševanje rodnosti, staranje prebivalstva in pomanjkanje delovne sile so izzivi, s katerimi se soočajo države in trgi dela razvitega sveta ter tudi drugod po svetu. Raziskave na trgu dela kažejo, da podaljševanje delovne dobe starejših pozitivno vpliva na trg dela ter na pokojninsko in javno zdravstveno blagajno. Po drugi strani pa včasih lahko slišimo tudi, da naj bi podaljševanje delovne dobe starejših negativno vplivalo na zaposlovanje mladih, saj naj bi stari odjedali delovna mesta mladim. Kot kažejo dosedanje raziskave, podaljševanje delovne dobe starejših, ki je pogojeno s staranjem prebivalstva, v resnici nima negativnega vpliva na zaposlovanje mladih. V članku kratko prikažemo, kakšno je stanje na trgu dela v Sloveniji, pojasnimo, kakšna je povezanost med mladimi in starimi na trgu dela ter s kakšnimi izzivi se soočata trg dela in gospodarstvo. Na podlagi analize dosedanjih raziskav ovržemo tezo, da starejši jemljejo delovna mesta mladim.

Ključne besede: brezposelnost, mladi, stari, delo, trg dela, gospodarstvo

Old and Young on the Labour Market in Slovenia

Declining birth rates, aging populations and labour shortages are challenges which are facing the countries and labour markets of the developed world as well as other parts of the world. Labour market research shows that extending the working life of the elderly has a positive effect on the labour market and on pension and public health funds. On the other hand, sometimes we hear that extending the working life of the elderly supposedly has negative effects on the employment of young people, since the elderly are supposed to take jobs away from the young. Previous research shows that extending the working life of the elderly, which is a result of population ageing, actually has no negative effect on the employment of young people. In the article, we briefly present the situation in the labour market in Slovenia, explain the connection between the young and the old in the labour market, and what challenges the labour market and the economy are facing. Based on the analysis of previous research, we reject the thesis that the elderly are taking jobs away from the young.

Keywords: unemployment, young, old, work, labour market, economy

 <https://doi.org/10.26493/1854-4231.19.3-10>

Brezposelnost mladih in starih

Ena izmed težav, s katerimi se vsako gospodarstvo sooča enkrat bolj drugič manj intenzivno, je tudi brezposelnost. Brezposelnost pa je problem, ki negativno vpliva tako na gospodarstvo kot tudi na ljudi, ki so brezposelni. Cilj vsakega gospodarstva je doseči višjo gospodarsko rast in prispevati k zmanjšanju stopnje brezposelnosti (Abbas 2014, 104).

Brezposelnost je močno odvisna od gospodarske aktivnosti. Dejansko lahko rast in brezposel-

nost obravnavamo kot dve strani istega kovanca: ko je gospodarska aktivnost visoka, je za proizvodnjo večje količine blaga in storitev potrebnih več ljudi. In ko je gospodarska aktivnost nizka, podjetja zmanjšujejo število zaposlenih in brezposelnost narašča. V tem smislu je brezposelnost proticiklična, kar pomeni, da narašča, ko je gospodarska rast nizka, in obratno (Oner 2010, 48).

Brezposelnost je stanje, ki se pojavi, ko oseba ni delovno aktivna, vendar aktivno išče zaposlitev, ter je na splošno največkrat prav posledica

neravnovesja med ponudbo dela in povpraševanjem na trgu dela (Svetlik 1985, 63). Neravnovesje na trgu dela se nanaša na neučinkovito razporejanje virov med ponudbo dela in povpraševanjem po delu ter se lahko pojavi kot posledica neuskkljenosti na področju izobraževanja ali spretnosti, geografske ali regionalne neuskkljenosti ali kot poklicna in industrijska neuskkljenost (Said idr. 2021, 228). Skladno z Zakonom o urejanju trga dela je brezposelna oseba iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno oz. primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve (Zakon o urejanju trga dela (ZUTD) 2010). V Sloveniji največji odstotek k brezposelnosti prispevajo mladi v starosti od 15 do 29 let in stari 50 let ter več (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021).

Mladi so po končanem izobraževanju in ob vstopu na trg dela ena izmed najranljivejših skupin. Pogosto dolgo časa ne najdejo dela, hkrati pa so prav oni tudi tista skupina delovno aktivnih, ki je najlažje in najpogosteje z delovnega mesta odpuščena. Vzroki, ki se pogosto navajajo za brezposelnost mladih, so sicer pomanjkanje delovnih izkušenj, podaljševanje delovne aktivnosti starejših, neustrezna izobrazba, gospodarska kriza, nerazvita delovna kariera ipd. Po drugi strani pa imajo mladi na trgu dela tudi prednosti, in sicer nižje stroške dela, večjo prilagodljivost, boljše izobrazbene kvalifikacije, večjo pripravljenost na učenje, so inovativnejši ter energičnejši in hitreje sprejemajo nove tehnologije (Hasluck 2012).

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZ) v *Strokovnih izhodiščih za leto 2022* (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021) pravi, da je z vidika družbe hitro vključevanje mladih na trg dela pomembno predvsem zaradi izogibanja izgubi potenciala znanja in zaradi čim hitrejšega povračila investicije, ki jo je država vložila v izobraževanje posameznika, še posebej če je to izobraževanje dolgotrajno. Daljši čas izobraževanja pomeni več sredstev, ki jih država nameni za posameznikovo izobraževanje, zato je izguba potenciala mladih še toliko večja, če se po končanem šolanju mladi dolgo časa ne zaposlijo na področju svoje izobrazbe.

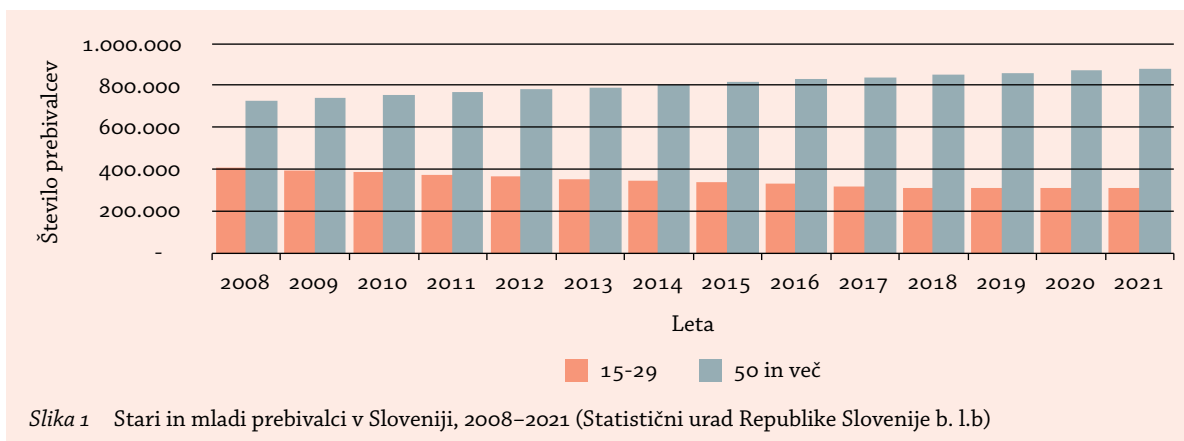
Prav starejši pa so tista starostna skupina, ki na trgu dela nastopa najdlje. V svojih dolgoletnih izkušnjah so pred drugimi pridobili številne prednosti, z leti pa tudi izgubili veliko svojih sposobnosti, kar je največkrat posledica njihovega staranja ter sprememb v družbi in podjetjih. Lahko

rečemo, da so slabosti starejših prav tisto, kar so prednosti pri mlajših, in obrnjeno. Starejši z leti izgubljajo prilagodljivost, težje se prilagajajo spremembam, njihova izobrazba je pogosto zastarela in jo je treba nadgrajevati, težko se navadijo na nove tehnologije, pogosto se njihova produktivnost, inovativnost in tudi ustvarjalnost zmanjšajo, zaradi česar se težje prilagajajo spremenjenim oblikam dela (Yashiro idr. 2020). Te pomanjkljivosti so najpogostejši razlogi, zakaj jih delodajalci težje zaposlijo. Kljub slabostim pa imajo tudi prednosti, ki veliko prispevajo k uspešnosti podjetij, in sicer akumulirane izkušnje in znanje, iznajdljivost, predanost podjetju, sposobnost reševanja problemov, odpornost in odgovornost, torej vse tisto, kar je pri mlajših manj izrazito («Employing and Supporting Older Workers» b. l.).

Poleg tega, da stari spadajo med najranljivejše skupine na trgu delu, njihov položaj dodatno zaostruje staranje prebivalstva. Manjša rodnost prebivalstva in podaljševanje življenjske dobe prispevata k drastičnemu povečevanju deleža starejše populacije. Te razmere na trgu dela se še kar nekaj časa ne bodo izboljšale, saj je bilo v Sloveniji po drugi svetovni vojni absolutno največ rojstev v obdobju 1949–1953, te velike generacije pa so sedaj že v skupini starega prebivalstva (Lah, Svetin in Razpotnik 2013).

Strokovna izhodišča ZRSZ za leto 2022, ki se osredotočajo na zmanjševanje stopnje brezposelnosti starejših in povečanje aktivne politike zaposlovanja starejših (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021), sicer omenjajo, da je v Sloveniji stopnja brezposelnosti starih med najnižjimi v Evropski uniji (EU). Po eni strani zato, ker ima Slovenija relativno malo starih, ki so aktivni, po drugi strani pa tudi zato, ker se v zadnjem času Slovenija sooča s precejšnjim pomanjkanjem ponudbe delovne sile. Ne glede na to, da podjetja nočejo zaposlovati starih ljudi, zaradi pomanjkanja delovne sile nimajo veliko izbire. Mednarodna priporočila so zaradi trenutnega stanja na trgu dela namenjena prav starejšim, ki so na trgu dela. Prizadevajo si za uvedbo aktivne politike zaposlovanja starejših ter za dvig upokojitvene starosti, da bi starejši delavci na trgu dela lahko ostali aktivni daljši čas. Prizadevajo si tudi za dvig vseživljenjskega učenja, da bi se lahko delavci lažje nenehno prilagajali trendom in potrebam trga dela (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021).

Za potrebe naše raziskave smo kot mlade definirali tiste, ki so stari od 15 do 29 let, kot stare pa tiste, ki so stari 50 let in več, podobno kot to

definira ZRSZ. Mednarodne primerjave kot mlade pogosto opredeljujejo osebe, stare med 15 in 24 let (Žorž in Hadalin 2018), kot stare pa osebe, stare 55 let in več (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). V Sloveniji in tudi nekaterih drugih državah je pojmovanje mladih in starih nekoliko razširjeno. Slednje je rezultat tega, da mladi zaradi podaljšanega izobraževanja vstopijo na trg dela pozneje, stari pa z njega odhajajo prej zaradi relativno zgodnejšega upokojevanja. Po podatkih ZRSZ za avgust leta 2023 je registrirana brezposelnost znašala 47,383, od tega je bilo 17,9 % mladih med 15 in 29 let ter 39,3 % starih 50 let in več (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.b).

Usmerjenost v reševanje problematike staranja prebivalstva in zaposlovanja starejših med nekaterimi mladimi vzbuja zaskrbljenost. Menijo, da podaljševanje delovne dobe starejših prispeva k temu, da sami težje najdejo zaposlitev. Obstaja kar nekaj raziskav na temo povezanosti med brezposelnostjo mladih ter delovno aktivnostjo starih in v tem članku bomo prikazali naše ugotovitve, ki izhajajo predvsem iz pregleda dosedanjih raziskav te povezanosti. V naslednjem poglavju najprej prikazujemo nekatere osnovne podatke o položaju mladih in starih na trgu dela med letoma 2008 ter 2021, nato pa sledi predstavitev raziskave povezanosti med delovno aktivnostjo starih in brezposelnostjo mladih. Raziskava je bila izvedena v okviru diplomske naloge soavtorice članka.

Nekaj statističnih podatkov, Slovenija, 2008–2021

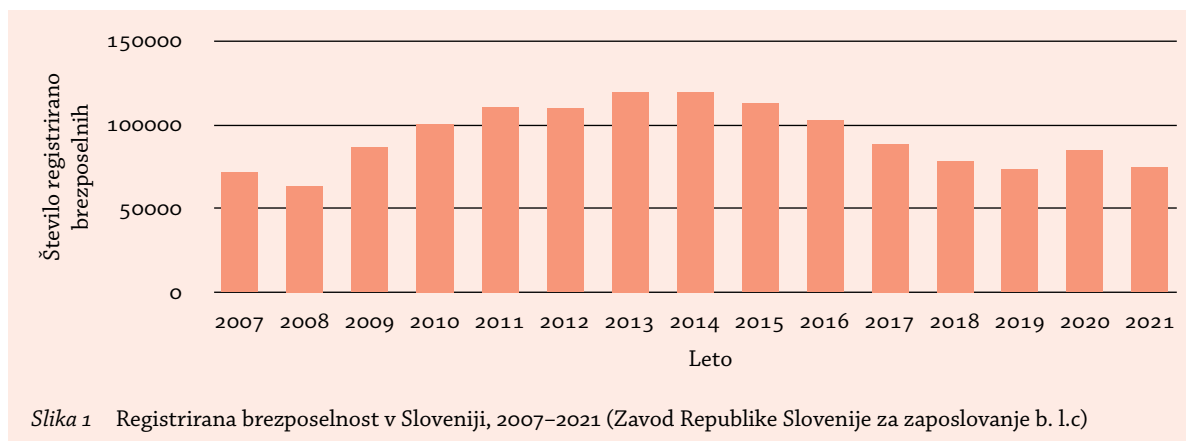
Kakšne bodo razmere na trgu dela, je v veliki meri odvisno od gospodarske aktivnosti v državi (Svetlik 1985). V letu 2022 je gospodarstvo v Sloveniji beležilo pozitivno rast, krepile so se vse

gospodarske dejavnosti, še posebej pa tiste, ki jih je epidemija prizadela v letih 2020 in 2021. Manjši pa je gospodarski napredek Slovenije v daljšem časovnem obdobju, zato ostaja še precej oddaljena od cilja strategije razvoja Slovenije za leto 2030 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2022).

Napoved Urada za makroekonomske analize in razvoj za leto 2022 je predvidevala, da se bo povprečno število brezposelnih s 74,3 tisoč v septembru 2021 znižalo na 67,8 tisoč v septembru naslednje leto ter na 65,0 tisoč brezposelnih v istem mesecu leta 2023 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj 2022), kar se je večinoma uresničilo.

Tudi v nadaljnjih letih se napovedujeta pozitivna gospodarska rast in nadaljnje zmanjševanje registrirane brezposelnosti (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje 2021). Pričakovane pa so tudi demografsko pogojene težave na trgu dela, ki se dejansko že kažejo. V prihodnjih letih se pričakuje vse manjše število mladih, ki vstopajo na trg dela, in vse več starejših, ki se bližajo upokojitveni starosti. To pa je posledica nizke rodnosti in podaljševanja življenjske dobe. Slika 1 prikazuje mlado in staro prebivalstvo. Mladi so, kot že omenjeno za potrebe analize trga dela, prebivalci v starostnem razredu 15–29 let, stari prebivalci pa tisti, ki so stari 50 let ali več. Iz slike 1 lahko pri slovenskem prebivalstvu za obdobje od 2008 do 2021 razberemo stalno upadanje števila delovno sposobnih mladih in naraščanje števila starih. Delovno sposobno mlado prebivalstvo se je od leta 2008 do 2021 zmanjšalo za 93.789, staro prebivalstvo pa se je v istem obdobju povečalo za 154.149 oseb. Vse to pa neugodno vpliva tudi na trg dela.

Zmanjševanje števila mladih, ki lahko vstopijo ali pa so že na trgu dela, in povečevanje števila starejših ljudi, ki so pred upokojitvijo ali so

Slika 1 Registrirana brezposelnost v Sloveniji, 2007–2021 (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.c)

v pokoju, pomeni staranje delovne sile ter zmanjševanje njene ponudbe. Posledično se podjetniki soočajo s težavo, da ne morejo zagotoviti delovne sile za prosta delovna mesta oz. za potrebe, ki jih imajo v podjetju. Zato bo treba po priporočilih OECD in Evropske komisije povečati zaposljivost nizko usposobljenih in starejših delavcev z izboljšanjem ustreznosti izobraževanja ter usposabljanja za potrebe trga dela in z ukrepi vseživljenjskega učenja ter aktivacijskimi ukrepi, vključno z izboljšanjem digitalne pismenosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2020, 5).

Gibanje registrirane brezposelnosti po letih je prikazano na sliki 2 in vidimo, da se ta od leta 2014 dalje večinoma znižuje. Podatki potrjujejo, da se brezposelnost v času upadanja gospodarske aktivnosti povečuje ter, obratno, da se v času krepitve gospodarske aktivnosti zmanjšuje. Na sliki 2 je razvidno, da se po letu 2008 z gospodarsko krizo brezposelnost drastično povečuje in tudi v letu 2020 se je zaradi epidemije covid-19 povečala. Registrirana brezposelnost je v letu 2020 znašala 85.003 oseb, v letu 2021 pa 74.316, kar pomeni, da se je leta 2021 v primerjavi z letom 2020 zmanjšala za 1,1 %.

Na slovenskem trgu dela je v letu 2021 stopnja delovne aktivnosti mladih znašala 45,9 %, stopnja delovne aktivnosti starejših pa je bila 64,4 %. Odstotek starih aktivnih prebivalcev, ki so podaljšali svojo delovno aktivnost, je znašal 4,2 % (Statistični urad Republike Slovenije b. l.a). Le 22,7 % delovno aktivnih v letu 2021 je predstavljala manj aktivna mlada delovna sila.

Slika 3 prikazuje gibanje registrirane brezposelnosti med starimi in mladimi na trgu dela v obdobju 2008–2021. Podatki se nanašajo na december posameznega leta. Ko primerjamo mlade in stare, lahko opazimo, da je število registriranih

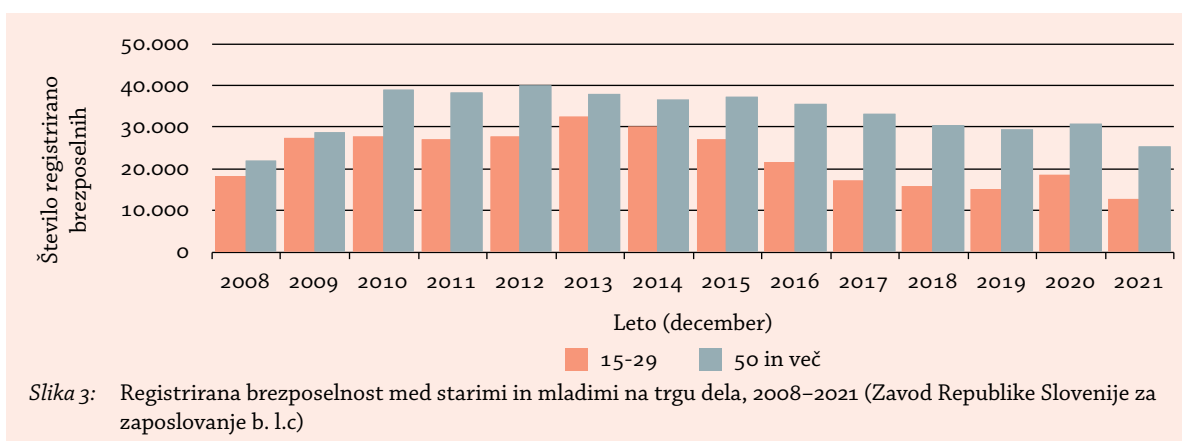
brezposelnih precej višje med starejšimi kot pa med mladimi, saj je tudi absolutno število starih prebivalcev večje. Res pa je tudi, da staro delovno silo obdobje gospodarske krize prizadene bolj kot mlado. Registrirana brezposelnost starejših v letu 2021 znaša 25.371 oseb, v letu 2012 pa 40.159; slednje je leto, v katerem je registrirana brezposelnost starejših v časovnem okviru 2008–2021 najvišja. Registrirana brezposelnost mladih v letu 2021 znaša 12.749 oseb, v letu 2013 pa 32.523; slednje je leto, v katerem je registrirana brezposelnost mladih v časovnem okviru 2008–2021 najvišja. Opazimo lahko, da se v obdobju od leta 2012/2013 pa do leta 2021 brezposelnost konstantno znižuje; brezposelnost mladih se je znižala za 60,80 %, brezposelnost starih pa le za 36,82 %. To nakazuje, da se v obdobju gospodarske rasti zaposlovanje mladih povečuje relativno dosti intenzivneje kot pa zaposlovanje starejših.

Pripomba 1

Od leta 2014 dalje se je v Sloveniji zniževala tudi stopnja registrirane brezposelnosti (odstotni delež števila registrirano brezposelnih med vsemi aktivnimi prebivalci), z izjemo manjšega dviga v obdobju krize covid-19, ter je avgusta 2023 znašala le 4,8 %, kar je rekordno nizka raven. Med mladimi je znašala 6,1 %, med starimi 5,9, med moškimi 4,3 in med ženskami 5,5 %. Stopnja dolgotrajne registrirane brezposelnosti je bila 2,2 % (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.d).

Pripomba 2

Za primerjavo stopnje brezposelnosti med EU in Slovenijo navajamo t. i. anketne stopnje brezposelnosti, ki temeljijo na anketi o delovni sili in so tako zaradi enotne metodologije primerljive med različnimi državami. Stopnja brezposelnosti v letu 2022 je med mladimi znašala 8,2 % v Sloveniji

ter 11,3 % v EU. Med starimi – po metodologiji Eurostata so to stari 55 let in več – pa je v Sloveniji stopnja brezposelnosti znašala 4,6 % ter 3,9 % v EU (Eurostat b. l.). Vidimo, da je bila stopnja brezposelnosti med mladimi v Sloveniji nižja kot v EU, medtem ko je stopnja brezposelnosti starih v Sloveniji nekoliko višja kot v EU.

Ali večja delovna aktivnost starejših vpliva na večjo brezposelnost mladih?

Problem starajoče se družbe ter brezposelnosti mladih in starih sta dve izmed najpogostejših tem razprav o trgu dela. Tako mlada kakor tudi stara delovna sila spadata med najranljivejše skupine na trgu dela, nanje pa vplivajo številne spremembe, ki se dogajajo v družbi in ki od posameznika na trgu dela zahtevajo veliko odgovornost, hitro odzivnost in prilagodljivost (Andragoški center Republike Slovenije 2021).

Kako se delodajalci obnašajo pri zaposlovanju in ohranjanju svojih zaposlenih, je odvisno tudi od starosti in statusa slednjih. Mlajši zaposleni, običajno tisti, ki so se zaposlili najbolj nedavno, bodo verjetneje odpuščeni kot pa starejši zaposleni, ki so v delovnem razmerju dlje časa in imajo več delovnih izkušenj ter tudi varnejšo zaposlitev. Starejši pa se po izgubi zaposlitve po drugi strani težje ponovno vključujejo na trg dela kot mlajši brezposelni. Raziskave kažejo, da ko starejši delavci izgubijo službo in se trajanje njihove brezposelnosti podaljšuje, se njihove možnosti, da najdejo delo, vse bolj in bolj zmanjšujejo (Axelrad, Malul in Luski 2018).

Patricia Buckley (2015) trdi, da bo brezposelnost mladih, če jih ta spremlja dlje časa v njihovi aktivni dobi, zelo negativno vplivala na njihove prejemke pri upokojitvi. Brezposelnost mladih dodatno upočasnuje tudi polnjenje pokojninske in zdravstvene blagajne. Prav tako pa so mladi

tisti, ki so v primerjavi s starimi bolj osredotočeni na varčevanje v zasebnih pokojninskih skladih, kar ob manjši stopnji zaposlenosti mladih povzroča dodatne težave.

Problem staranja prebivalstva je, kot že omenjeno, posledica upadanja rodnosti ter izboljšanja zdravja in dolgoživosti (National Institute on Aging 2007). Leta 2008 je bila povprečna pričakovana življenjska doba ob rojstvu 75 let za moške in 82 za ženske, leta 2050 pa naj bi bila 82 let za moške in 88 let za ženske (Kidrič 2008, 28). Zaradi tega v družbi vse bolj in bolj prevladuje starejša populacija, kar pa se odraža tudi na trgu dela. Številne države se zavedajo težav, s katerimi se bodo vse bolj in bolj soočale na trgu dela, zato so odpravile obvezno upokojeitev po dopoljenih ustreznih letih starosti, da bi staro delovno silo lahko aktivirale za potrebe trga dela (Bischoff, Franke in Wanka 2021).

Ob ukinitvi obvezne upokojeitve in ob uvajanju možnosti podaljšanja delovne aktivnosti starejših se veliko mladih boji, da podaljšana vključenost starih na trg dela zanje pomeni manj prostih delovnih mest. Vendar dosedanje raziskave, ki jih povzemamo v nadaljevanju, te teze ne potrjujejo.

Včasih lahko slišimo, da bo višja učinkovita upokojeitvena starost, ki se šteje kot potrebna za vzdržno financiranje javnih pokojnin, povzročila večjo brezposelnost mladih. Vendar za to trditev ni empiričnih dokazov. Nasprotno, dvig dejanske upokojeitvene starosti in politike za spodbujanje zaposlovanja starejših delavcev bodo verjetno podprli tako zaposlovanje starejših kakor tudi mlajših delavcev (Böheim in Nice 2019, 1).

Višja stopnja zaposlenosti starejših ne povzroča nižje stopnje zaposlenosti mlajših pa tudi ne niža njihovih delovnih ur in plač. Namesto tega je vpliv povečane zaposlenosti starejših na zaposlovanje mladih delavcev v resnici pozitiven.

Ni mogoče najti dokazov, da bi starejši delavci s trga dela izrinjali mlajše delavce (Jin 2017, 20; Sedensky b. l.). Večinoma se zaposlovanje mladih giblje v isti smeri kot zaposlovanje starejših (slika 2 in slika 3), kar kaže, da se mlajši in starejši delavci na trgu dela dopolnjujejo, ne pa izključujejo. Delodajalci pa so dejansko celo bolj naklonjeni zaposlovanju mlade delovne sile kot starejše, saj starejši pogosteje vzamejo bolniško odsotnost, so večji strošek za podjetje in do neke mere zmanjšujejo konkurenčnost podjetja (Backaitis 2023).

Nekatere interesne skupine populistično trdijo, da hitrejša upokojevanje starih pomeni več možnosti za zaposlitev mladih. To se morda lahko zgodi, če so starejši in mlajši delavci nadomestki. Današnje aktivne politike zaposlovanja pa so usmerjene v povečevanje zaposlenosti starejših z namenom, da bi se zoperstavili gospodarskim posledicam staranja prebivalstva. Spodbujanje poznejše upokojitve zato nima negativnih vplivov na zaposlovanje mladih, ampak prej nasprotno (Kalwij, Kapteyn in Vos 2010, 341).

Alyssa F. Jasmin in Amanina A. Rahman (2021) trdita, da naj bi staranje prebivalstva po vsem svetu in zmanjšan delež aktivnega prebivalstva na trgu dela negativno vplivala na rast BDP držav v prihodnjih desetletjih. Povečevanje deleža starejšega prebivalstva, ki se upokojuje, povzroča praznjenje pokojninskih skladov. Podaljševanje delovne dobe starejših in zaposlovanje starejših pa pozitivno vplivata na blaginjo starejših, na gospodarsko aktivnost ter družbo kot celoto.

Ključne ugotovitve ter predlogi za dvig zaposlenosti mladih in starih

Brezposelnost je problem, s katerim se sooča vsako gospodarstvo. Ko gospodarska aktivnost raste, se brezposelnost zmanjšuje, in obratno, ko gospodarska aktivnost upada, se brezposelnost povečuje. Med starostnimi skupinami na trgu dela sta najranljivejši mlada in stara delovna sila. Ko je gospodarstvo v krizi, ti izgubijo delo med prvimi, še posebej mladi, stari pa so tisti, ki delo še posebej težko ponovno najdejo. Vzroki za brezposelnost mladih in starih se v nekaterih primerih nekoliko razlikujejo. Mladi so pogosto brezposelni, ker nimajo dovolj delovnih izkušenj na trgu dela, razlogi za brezposelnost starih pa so povezani z zmanjšano produktivnostjo, s težjim prilagajanjem, težavami pri upravljanju tehnologije in z digitalizacijo. Posledice, ki jih imajo zaradi brezposelnosti tako mladi kakor tudi stari, pa so ekonomske,

socialne in psihološke. Ne glede na to, da so mladi in stari na trgu dela med manj zaželenimi skupinami, pa imajo vendarle tudi številne prednosti, ki jih nudijo podjetjem. Za mlade je značilno, da so polni svežega znanja in relativno prilagodljivi, starejši ljudje pa posedujejo bogastvo izkušenj in podjetju naklonjenih vrednot.

Pripomba 3

Za izboljšanje položaja teh dveh ranljivih skupin brezposelnih na trgu dela Slovenija s pomočjo Evropske unije izvaja kar nekaj aktivnih politik zaposlovanja ter ukrepov. Eden izmed programov, ki v Sloveniji poteka že dlje časa in je namenjen mladim, je Jamstvo za mlade. Država s sprejetjem ukrepov Jamstva za mlade sledi cilju, da se mladim v štirih mesecih od prijave v evidenco brezposelnih omogoči zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo, pripravništvo oz. usposabljanje na delovnem mestu ali vključitev v druga usposabljanja (Urad Republike Slovenije za mladino b. l.). Program Jamstvo za mlade omogoča nemoten prehod med izobraževanjem in zaposlitvijo, podpira vključevanje na trg dela in mladim zagotavlja, da nihče od njih ne bo zapostavljen. Prav tako država finančno podpira delodajalce, ki za nedoločen čas zaposlujejo mlade do 29. leta (Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje b. l.a). V povezavi s starejšimi je država sprejela ukrepe, s katerimi je starejšim delavcem, ki so upravičeni do pokojnine, a se odločijo za podaljšanje delovne dobe, ponudila možnost prejemanja 40 % pokojnine v času trajanja delovnega razmerja (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije b. l.). To pa je le del ukrepov, ki jih Slovenija izvaja za mlade in stare prebivalce z namenom povečevanja ter podaljševanja njihove delovne aktivnosti.

Na podlagi pregleda nekaterih osnovnih statističnih podatkov trga dela v obdobju 2008–2021 ter na podlagi pregleda dosedanjih raziskav lahko ugotovimo sledeče.

Slovenija v vsej svoji zgodovini še nikoli ni imela nižje stopnje brezposelnosti, kot jo ima v zadnjih letih. Deloma je to posledica večjega povpraševanja po delu, ki je pogojeno z okrepljeno gospodarsko aktivnostjo, deloma pa tudi posledica zmanjševanja ponudbe, ki pa je pogojena z demografskimi procesi ter nekaterimi spremembami v družbi. V zadnjih desetletjih smo ne samo v Sloveniji, ampak tudi širše v Evropi pričali izredno nizki stopnji rodnosti prebivalstva, kar prispeva k manjšemu številu mlade populacije. Po drugi strani pa se življenjska doba prebivalstva

povečuje. Vse to prispeva k staranju prebivalstva, v katerem je vse manj mladih in vse več starih prebivalcev ter tudi vse manj mladih in vse več starih delovno sposobnih. Poleg tega se vrednote mladih v zadnjih desetletjih spreminjajo tako, da mladi ostajajo v izobraževanju dlje časa in pridobivajo vse višjo formalno izobrazbo, posledično pa se na trg dela vključujejo kasneje. Zaradi tega imajo manj delovnih izkušenj, zaposlovanje pa je s tem dodatno upočasnjeno.

Ključna rešitev za obstoječe pomanjkanje mladih na trgu dela je po eni strani njihovo še aktivnejše vključevanje v delovno aktivnost ter po drugi strani njihovo nadomeščanje s starimi, ki naj delovno aktivni ostanejo dlje časa. Porušena starostna struktura prebivalstva namreč nima negativnih posledic samo za pokojninski in zdravstveni sistem ter gospodarsko aktivnost, ampak tudi za mnoga druga področja v družbi.

Populistično tezo, da starejši s podaljševanjem svoje delovne aktivnosti mladim jemljejo delovna mesta, lahko v celoti zavrnamo. Statistični podatki kažejo na to, da se ob povečevanju zaposlenosti starih večinoma povečuje tudi zaposlenost mladih, kar pomeni, da med zaposlenostjo enih in drugih ni izključevanja. Dosedanje raziskave prav tako dokazujejo, da večja in dolgotrajnejša delovna aktivnost starih ustvarja pogoje, v katerih je več priložnosti za delo tudi za mlade.

Brezposelni stari in mladi potrebujejo še več pomoči pri odpravljanju vsak svojih pomanjkljivosti, da se bodo lahko lažje pridružili delovno aktivni delovni populaciji in da jih bodo lahko podjetja lažje zaposlila. Pomoč brezposelnim s strani države pomeni spodbujanje njihovega izobraževanja, prekvalificiranja, usposabljanja in reševanja tudi njihovih drugih problemov. Pomoč delodajalcem pa zajema različne načine motiviranja podjetij, da skozi zagotavljanje finančnih spodbud ter olajšav pri plačevanju davkov in prispevkov zaposlujejo več mladih in starih.

Podaljševanje delovne dobe starih ter motiviranje mladih za zgodnejše in lažje vključevanje na trg dela še ne pomeni, da bodo v prihodnosti rešeni vsi problemi na trgu dela ter problemi vzdržnosti pokojninskega in zdravstvenega sistema. Do kakšne mere lahko tehnologija in digitalizacija nadomestita pomanjkanje delovne sile na trgu dela, je npr. le eno izmed zanimivih in aktualnih vprašanj, ki zagotovo predstavljajo izziv za nadaljnje raziskovanje obravnavanega področja.

Literatura

- Abbas, S. 2014. »Long Term Effect of Economic Growth on Unemployment Level: In Case of Pakistan.« *Journal of Economics and Sustainable Development* 5 (11): 103–107.
- Andragoški center Republike Slovenije. 2021. »V najnovejši številki VKO novičnika med drugim izpostavljajo širši vidik vseživljenjske karijerne orientacije.« 6. avgust. <https://www.acs.si/aktualno/novice/v-najnovejsi-stevilki-vko-novicnika-med-drugim-izpostavljajo-sirsi-vidik-vsezivljenjske-karijerne-orientacije/>.
- Axelrad, H., M. Malul in I. Luski. 2018. »Unemployment among Younger and Older Individuals: Does Conventional Data about Unemployment Tell Us the Whole Story?« *Labour Market Research* 52 (3): 3.
- Backaitis, V. 2023. »Worker Shortage? Tell That to the 'Older Workers'« reworked, 5. januar. <https://www.reworked.co/talent-management/worker-shortage-tell-that-to-the-older-workers/#:~:text=Because%20those%20costs%20tend%20to,reluctant%20to%20rehire%20older%20workers.>
- Bischoff, L., A. A. Franke in A. Wanka. 2021. »Resonant Retiring? Experiences of Resonance in the Transition to Retirement.« *Frontiers in Sociology* 6:723359
- Böheim, B., in T. Nice. 2019. »The Effect of Early Retirement Schemes on Youth Employment.« *IZA World of Labour* 70. <https://doi.org/10.15185/izawol.70.v2>.
- Buckley, P. 2015. *An Unbalanced Age: Effects of Youth Unemployment on an Aging Society*. Issues by the Numbers. Deloitte University Press.
- »Employing and Supporting Older Workers.« B. I. nibusinessinfor.co.uk. <https://www.nibusinessinfo.co.uk/content/ageing-workforce-challenges-staff-and-employers>.
- Eurostat. B. I. »Unemployment by Sex and Age – Annual Data.« https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/une_rt_a__custom_8335407/default/table?lang=en.
- Hasluck, C. 2012. *Why Businesses Should Recruit Young People: Briefing Paper*. London: UKCESUK.
- Jasmin, A. F., in A. A. Rahman. 2021. »Does Elderly Employment Reduce Job Opportunities for Youth?« Research & Policy Briefs From the World Bank Malaysia Hub št. 48, World Bank, Washington, DC.
- Jin, J. 2017. »Do Elderly Workers Crowd out Younger Workers in the United States?« Union College.
- Kalwij, A., A. Kapteyn in K. D. Vos. 2010. »Retirement of Older Workers and Employment of the Young.« *De Economist* 158 (4): 341–359.
- Kidrič, D. 2008. »Staranje prebivalstva: odgovor(nost) i države, podjetij in posameznikov.« *V Staranje prebivalstva: izziv in odgovornost države, podjetij in posameznikov*, uredila V. Razpotnik, 28–35. Ljubljana: Kapitalska družba.

- Lah, L., I. Svetin in B. Razpotnik. 2013. *Starejši na trgu dela*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2016. *Starejši in trg dela v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2020. *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanje za obdobje 2021–2022*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- National Institute on Aging. 2007. *Why Population Aging Matters*. Bethesda, MD: National Institute on Aging.
- Oner, Ceyda. 2010. »What Constitutes Unemployment?« *Finance and Development* 47 (3): 48–49.
- Said, R., S. Jamaludin, N. W. Ismail in N. M. Nor. 2021. »Measuring Mismatch Unemployment in the Malaysia Labour Market.« *Economic Policy in Emerging Economies* 14 (3): 227–247.
- Sedensky, M. B. I. »Are Older Workers Taking Jobs from Young?« *USA Today*. <https://www.usatoday.com/story/money/business/2014/01/04/will-surge-of-older-workers-take-jobs-from-young/4305187/>.
- Statistični urad Republike Slovenije. B. I.a. »Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno.« SiStat. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/0762103S.px/>.
- Statistični urad Republike Slovenije. B. I.b. »Prebivalstvo po spolu in po starosti, občine in naselja, Slovenija, letno.« SiStat. <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C5003S.px>.
- Svetlik, Ivan. 1985. *Brezposelnost in zaposlovanje*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. 2022. *Poročilo o razvoju 2022*. Uredil R. Kmet Zupančič. Ljubljana: UMAR.
- Urad Republike Slovenije za mladino. B. I. »Kaj je jamstvo za mlade?« <https://www.mlad.si/informacije/jamstvo-za-mlade/>.
- Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). 2010. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 80. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2010-01-4304>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. 2021. *Strokovna izhodišča za leto 2022*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.a. »Hitrejši vstop mladih na trg dela.« <https://www.ess.gov.si/delodajalci/financne-spodbude/predstavitev-spodbud-za-zaposlitev/hitrejsi-vstop-mladih-na-trg-dela/>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.b. »Trg dela v številkah.« <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.c. »Trg dela v številkah: registrirana brezposelnost.« <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/registrirana-brezposelnost/>.
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. B. I.d. »Trg dela v številkah: stopnja registrirane brezposelnosti.« <https://www.ess.gov.si/partnerji/trg-dela/trg-dela-v-stevilkah/>.
- Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. B. I. »Starostna pokojnina.« <https://www.zpiz.si/cms/content2019/starostna-pokojnina>.
- Žorž, A., in Š. Hadalin. 2018. »Poročilo analize staja na trgu dela: zaposlovanje mladih ter upravljanje z mlajšimi zaposlenimi v Sloveniji in tujini.«
- Yashiro, N., T. Kyryä, H. Hwang in J. Tuomala. 2020. »Technology, Labour Market Institutions and Early Retirement: Evidence from Finland.« IZA Discussion Paper št. 13990, IZA Institute of Labor Economics, Bonn.

Jakob Wieland

Erasmus student at the Faculty
of Management,
University of Primorska
jakob.wieland@uni-wuppertal.de

Weronika Busek

Erasmus student at the Faculty
of Management,
University of Primorska
weronika.busek2@gmail.com

Błażej Nosal

Erasmus student at the Faculty
of Management,
University of Primorska
blazej.nosal@edu.uekat.pl

Andreja Pegan

Faculty of Management,
University of Primorska
andreja.pegan@fm-kp.si

An Exploration of Traditional Approaches to Leadership: Traits, Behaviours and Contingency

In this article, we explore the traditional theories of leadership, namely the trait, behavioural and contingency approaches. Our aim is to understand the practice of leadership research and the applicability of leadership theory approaches. To achieve this, we devise an interview questionnaire to explore leadership traits, behaviours and contingency variables. We then pilot the questionnaire by conducting an interview. We find that the traditional approaches to leadership studies are relevant to understand leadership. However, we note that the distinction between trait, behaviour and contingency approaches is not as clear cut as presented in core leadership textbooks. The piloting process establishes that the interview questionnaire is suitable for exploring leadership and can be applied in bachelor's and master's theses.

Keywords: management, leadership, contingency, behaviour, traits, student research

Raziskovanje vodenja s tradicionalnimi modeli in teorijami: model osebne značilnosti, vedenjska teorija in situacijska teorija vodenja

Članek obravnava tradicionalne modele in teorije vodenja, in sicer model osebne značilnosti, vedenjsko teorijo ter situacijsko teorijo. Članek razvije razumevanje o raziskovalni praksi vodenja z aplikacijo tradicionalnih modelov in teorij vodenja. V ta namen oblikujemo vprašalnik za raziskovanje osebnih značilnosti, vodenja in situacijskih spremenljivk vodenja. Vprašalnik nato preizkusimo z izvedbo pilotnega intervjuja. Ugotavljamo, da so tradicionalni pristopi še vedno pomembni in aktualni za razumevanje vodenja. Hkrati ugotavljamo, da se teme prepletajo in da je včasih težko razmejiti tematike tradicionalnih modelov ter teorij. V diskusiji zaključimo, da je vprašalnik primeren za raziskovanje vodenja na diplomski in magistrski ravni.

Ključne besede: management, vodenje, situacijska teorija, vedenjska teorija, osebne značilnosti, študentsko raziskovanje

<https://doi.org/10.26493/1854-4231.19.11-17>

Introduction

Leadership is a skill and competence with universal importance in people's lives. Anybody who finds themselves in a position to guide and reward others, exercises leadership to some degree. Manifesting itself in various forms, whether at home, at the workplace, or in people's free time, leadership has universal significance. Therefore, it is not surprising it is taught in various courses

around the world, including the Master's degree of Management at the University of Primorska in Slovenia.

The purpose of this article is to explore the traditional approaches to leadership studies, namely the trait approach, the behavioural approach, and the contingency approach (Lussier and Achua 2016; Yukl 2010). These three approaches are often referred to as the mainstream approaches to

leadership, being the first and, consequently, the longest in use for understanding leadership (Crevani et al. 2010).

Trait approaches help us comprehend how personality affects leadership, while behavioural approaches shed light on actions that drive leadership success. Contingency theories emphasize the importance of adapting leadership styles to various situations, enabling leaders to make informed decisions that suit the needs of their teams and organizations. While collaborative work and digitalization are reshaping the landscape of leadership studies and practice, these three approaches serve as the foundation for understanding newer approaches to leadership and developing competent and adaptable leaders in today's diverse and dynamic work environments.

The aim of this article is to deepen our understanding of traditional leadership approaches by developing an interview questionnaire. A secondary aim is to pilot the questionnaire through an interview and observe how well it captures information about leaders' ways of thinking about leadership. In doing so, we provide an interview protocol for bachelor's and master's students interested in researching leadership from the standpoint of trait, behaviour, and contingency theories.

The first part of the article is a review and analytical framework where we describe how leadership has been defined and outline the traditional approaches for studying leadership based on two main leadership textbooks (Lussier and Achua 2016; Yukl 2010). The second part of the article is an application where we devise a qualitative questionnaire based on the theory presented and then apply it in practice through a pilot interview. Finally, in the conclusion, we provide a reflection on the exercise. These steps allow us to understand the applicability of leadership theory approaches, and deepen comprehension of those approaches to leadership studies.

Theoretical Framework: Leadership Approaches

In leadership research, there are various approaches and definitions. Leadership can be understood as 'the ability of an individual to influence, motivate, and enable others to contribute toward the effectiveness and success of the organization' (House et al. 1999, 184). It involves an individual, referred to as the leader, and others, known as followers. The leader guides, influ-

ences, motivates, and inspires the followers to achieve a common goal effectively and efficiently. Following Burns (1978), leadership can also be understood as an engagement action between people and across all spheres and levels of society. As such, leadership and leaders cannot be separated from followers and the context in which leadership is situated.

Following Lussier and Achua, leadership is defined as 'the influencing process of leaders and followers to achieve organizational objectives through change' (Lussier and Achua 2010, 6). Leadership encompasses the relationships between leaders and followers, as well as individuals and groups. It also involves influencing others, achieving organizational objectives such as goals and visions, and facilitating change. These objectives are known as the five key elements of leadership: influence, organizational objectives, people, change, and leaders-followers (Lussier and Achua 2010, chap. 1).

Trait Approach

The trait approach encompasses the traits, skills, and values of individual leaders (Yukl 2010, chap. 6). Since the early 1990s, significant progress has been made in the development of personality theory and traits. One notable development is the refinement of the 'big five' personality model, which distinguishes between the following dimensions: surgency, agreeableness, adjustment, conscientiousness, and openness. Each personality dimension encompasses various traits, manifested with varying degrees of intensity among individuals. The model correlates with leadership, as certain traits are often particularly pronounced in leaders. For instance, research shows that dominance or the desire to assert oneself increases the likelihood of someone becoming a leader (Lips and Keener 2007).

It is essential to note that not all leaders possess the same traits. Nevertheless, there are specific traits that could indicate effective leadership. According to research, these traits include dominance, high energy, internal locus of control, integrity, flexibility, self-confidence, stability, intelligence, and sensitivity to others (Lussier and Achua 2010, chap. 2). McClelland developed the achievement motivation theory (1987, chap. 7), which identifies three primary needs. The theory aims to explain or predict the behaviours of leaders based on their needs for achievement, power, and affiliation (Lussier and Achua 2010, chap. 1). In addition, the following skills are

associated with effective leadership: technical skills, interpersonal skills, and conceptual skills (Yukl 2010, chap. 6). Technical skills involve knowledge of methods, processes, and relevant tools. Interpersonal skills refer to understanding the feelings of others, knowing their motives, and communicating clearly and effectively. Conceptual skills encompass logical thinking, creativity for generating new ideas and problem-solving, anticipating changes and events, and analysing trends to identify opportunities.

Behavioural Approach

Another leadership approach is the behaviour approach, which was proposed by researchers in the 1950s as a response to the traits approach. This approach proposes focusing on observing and analysing how leaders actually manage their activities and how they behave (Yukl 2010, chap. 1). Behaviours are often connected and based on specific traits which make up leadership style (Lussier and Achua 2010, chap. 1).

The behavioural approach aims to identify categories of behaviours important for effective leadership and measures them based on how often managers or leaders use them. Various categories of effective leadership behaviours exist (Yukl 2010, chap. 3; Burns 1978; Bass 1985). Differently-oriented behaviours are usually described as (Yukl 2010, chap. 3):

- Task-Oriented (or Job-Oriented) – contains those behaviours that relate to ensuring that the work is done in an appropriate way.
- Relations-Oriented – consists of behaviours connected with relationships with employees such as helping with solving problems, consulting, considering their opinions and treating them equally.
- Change-Oriented – focuses on the environment and understanding its conditions to be able to adapt to ongoing changes. It requires openness to innovations and applying changes in the company's strategies, processes and products.
- External Leadership – encompasses activities and behaviours of leaders in contact with people outside of the organization, such as networking, environmental/external scanning and representing.

Contingency Approach

Both trait and behavioural leadership theories attempt to find an optimal leadership style in

all situations. Therefore, they are called universal theories. In the 1960s, it became clear that there was no one best leadership style that suited all situations (Lussier and Achua 2016, chap 2). The most effective leadership behaviour often depends on the situation. As a result, the leadership paradigm shifted toward contingency theory. Contingency leadership theory attempts to explain appropriate leadership styles based on the leader, followers, and the situation. In other words, given situational variables, what characteristics and/or behaviours will lead to leadership success?

Yukl (2010) illustrates various models of contingency leadership theories. These include:

- Leader Effectiveness – this model suggests that the effectiveness of a leader can be evaluated by considering the performance of employees.
- Leadership Continuum Theory – according to this theory, leadership styles are placed on a continuum, taking into account the authority and freedom existing between the leader and subordinates.
- Path-Goal Theory – this theory proposes that leaders should influence employees' perceptions of their goals and guide them along the paths toward goal attainment.
- Normative Theory – this theory provides guidance on when a manager should take charge or delegate decision-making authority to the group.

The contingency theory paradigm emphasizes the importance of situational factors, including the type of work performed, the external environment, and characteristics of followers. One aspect of this research is to find out the extent to which leadership efforts are the same or different given various organizations, management levels and cultures.

Method

The traditional approaches to leadership outlined in the previous section are part of many university leadership courses worldwide. The first three co-authors of this article are master's Erasmus students at the Faculty of Management of the University of Primorska, where we followed the course Leadership for 8 weeks, between October and November 2023. As part of this course, we decided to strengthen our knowledge of traditional approaches by developing an interview questionnaire probing into leadership approaches.

Table 1: Interview Questions

Question(s) and sub questions	Approach	Explanation
In your opinion, what traits are important for a person to be considered a good leader?	Trait	Trait approach is about traits and personalities; general question to get the discussion on traits going (Lussier and Achua 2016, chap. 2)
Did you always want to be a leader?	Trait	Testing dominance; studies show that those wanting to become leaders are more likely to become ones (Lips and Keener 2007)
Do you consider yourself an easy-going person (meaning for instance that you like to meet new people)?	Trait	Extraversion is one of the big five personality traits, which research has shown has a strong correlation with leaderlike behaviour (Judge et al. 2002). Being easy-going is a trait of the extrovert personality.
To what extent do you have the drive to work hard?	Trait	Extraversion is one of the big five personality traits, which research has shown has a strong correlation with leaderlike behaviour (Judge et al. 2002). Working hard is a trait of the extrovert personality.
Have you tried to change your behaviours as a leader? If yes, which ones?	Behavioural	Behavioural approach – to get the discussion on behaviours going (Lussier and Achua 2016, chap. 3)
To what extent is networking important for your job?	Behavioural	Probing the importance of networking as a behaviour that is emphasized for leadership success (Lussier and Achua 2016, chap. 3)
How do you ensure that work is accomplished in your organization (i.e. that people understand what the task/goal is)?	Behavioural	Probing into job-orientated behaviours (Lussier and Achua 2016, chap. 3)
How do you support and develop the people that you work with?	Behavioural	Probing into employee-orientation behaviours (Lussier and Achua 2016, chap. 3)
Do you behave differently while heading a company compared to heading an NGO?	Contingency	The basic premise of the contingency approach is that leadership is situational – what works for one situation might not work for another (Lussier and Achua 2016, chap. 2)
What personality traits of yours come in handy when heading an NGO compared to your private company?	Contingency	The basic premise of the contingency approach is that leadership is situational – what works for one situation might not work for another (Lussier and Achua 2016, chap. 2)

The course teacher dedicated four-hour sessions to discuss leadership approaches, totalling eight sessions. These sessions, which also included student presentations, extended beyond traditional approaches to leadership. They covered topics such as followership, transformational leadership, charismatic leadership, adaptive leadership, and collaborative leadership. However, we decided to focus on traditional approaches, as these were presented earlier in the course. This decision allowed us to spend more time reflecting on their relevance and gaining confidence in their application. After each session, we formulated a set of questions to probe the content of each leadership approach. Table 1 provides the list of questions we devised under the supervision of the course teacher.

The formulation of interview questions was a good exercise to actively reflect on the traditional approaches. Yet we also wanted to test how well the questionnaire worked. Therefore, we decided to pilot the interview questionnaire. The teacher of the course suggested that we invite Marilo

Meta, an intern at the Faculty of Management, to pilot the questionnaire.¹ The interview took place on 14 November 2023 and was recorded with Zoom and transcribed using Microsoft Word AI tools. The respondent agreed to go on the record with his full name. No other personal data than name, surname and email were collected. The research data is stored under a password-protected folder in a university account with access only by the authors of this article.

Marilo Meta has an interesting leadership profile. Meta leads an NGO and a private firm, both of which are based in Albania. He studied computer science and worked in IT as a first job. He then moved to work for the Albanian State Police. In 2016, disillusioned with the state of corruption in Albania, he left the police and founded the NGO LDA Europe. The respondent recalled: ‘I wanted

¹ Marilo Meta visited the University of Primorska under the AI-NURECC PLUS Transnational Mobility Experience (<https://www.uniadri.net/portfolio/ai-nurecc-plus/>).

to give more to the community, [...] to give more opportunities.² In the NGO there are at least 18 volunteers. LDA Europe provides a variety of programmes, trainings, workshops and conferences to develop young people and give them work opportunities. After founding the NGO, he moved to the USA, working for Open Government Partnership. Based on this experience he founded his own business, the consultancy LDA Digital Solutions. There are five employees in the firm, which crafts customer relationship management (CRM) transformations and supports the implementation of Salesforce technologies.

Interview Observations and Findings

First, we discussed traits and personality. On the questions of traits, the interviewee stressed the importance of vision, empathy, and inclusiveness in effective leadership. A visionary approach that includes the team's ideas is crucial for success. In his view, empathy and inclusiveness contribute to a positive work environment, considering team members' needs and fostering creativity. Charisma and creativity were also noted as essential, creating motivation and a dynamic workplace culture.

When asked about personal aspirations towards leadership, the interviewee shared an anecdote. As a young person, the interviewee had dreamt of becoming an astronaut or a president and making impactful changes in the world. This anecdote supports the theory that dominance, or the assertiveness of a person, is a relevant trait in predicting someone becoming a leader (Lips and Keener 2007).

In terms of personality, the interviewee admitted that his inclination towards being easy-going and sociable changed over time. While working in the USA, a more extroverted persona developed through constant engagement with different people and networks, and under the influence of the American culture. Despite not being a born extrovert, the interviewee acknowledged the value of networking in professional growth, expressing a wish to have embraced it earlier. Based on this answer we can conclude that traits (e.g. extroversion) and behaviours (e.g. networking) are connected as postulated in leadership approaches.

The discussion then delved into the importance of hard work and accomplishments. The

interviewee underscored the transformation in motivation when transitioning from an employee to a leader and owner. As a leader, every goal achieved brings the individual closer to their vision, serving as a self-rewarding mechanism. The drive to work hard was emphasized, portraying the leader's commitment to realizing their goals and creating a meaningful impact.

Next, we asked about leadership behaviours. According to the answers, we found it is difficult to change behaviour as a leader. For instance, according to the interviewee, different behaviours are expected from the leader of an NGO than from the leader of a private company. The interviewee described how when he opened his private company, he adopted the same leadership style (openness) as in the NGO. This did not work very well because when he behaved similarly to how he did in the NGO, it was taken as a weakness by the employees. This shows the connection between behaviour and contingency approaches, namely, that context (contingency approaches) informs effective leadership behaviours, as described in the literature.

Another relevant case the interviewee presented to us was the importance of networking in his business and NGO because that is the way to get new ideas, opportunities, and a chance to create cooperative relationships, personal growth, or growing confidence. This example shows that some behaviours, notably networking, are effective in both the firm and non-profit working environments.

To ensure that the work is accomplished in the organization the interviewee drew attention to such aspects as defining tasks, using SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, and Time-Bound) goals, and properly dedicating the tasks to the right person based on their qualifications or even their interests. These descriptions broadly meet the commonly discussed behaviours in the literature as described in the theoretical section.

When it comes to supporting and developing people, the interviewee mentioned that the most important thing is to communicate effectively. Furthermore, he suggested creating a bond with employees and organizing social activities to increase collaboration.

Additionally, our interviewee described paying a lot of attention to the motivation of his employees, which we did not include in the interview questionnaire. He presented the difference between motivating employees in a private

² Interview with Marilo Meta, Koper, 9 November, 2023.

company and NGO members. In the NGO, it is easier to motivate members because the members join with the wish to contribute to the activities of a non-profit. Nonetheless, he explained that motivation is also needed in NGOs as it can grow its reach. For this purpose, the members of the NGOs are given opportunities to attend trainings and conferences. In the private company the leader needs to be more decisive and make employees feel their responsibilities, which means even letting people go if they do not perform their job properly.

The respondent's answers highlight the challenges of adapting leadership behaviours in different organizational contexts. In addition, they underscore the difficulty of changing leadership styles, as evidenced by the interviewee's experience transitioning from leading an NGO to a private company. The discussion emphasizes the influence of context, with the interviewee finding that certain behaviours, such as networking, are effective across both business and non-profit environments. The importance of effective communication, task definition, and employee motivation are also highlighted, emphasizing the multifaceted nature of leadership behaviours and the need for adaptability based on specific organizational requirements and circumstances.

Having explored the intricacies of leadership behaviour within the context of the interviewee's responses, the transition to the contingency approach became the subsequent focus. While the initial discussions shed light on aspects related to the broader context of leadership, the final section of the interview protocol was specifically dedicated to probing the contingency approach. During this phase, the interviewee reiterated that leadership manifests differently in the NGO when compared to the private firm. In the realm of NGOs, the emphasis shifts towards a more open leadership behaviour, fostering greater flexibility and independent action among NGO members. The leaders within these organizations rely to a greater extent on the motivation of their members, drawing empowerment from the overarching mission and activities. Overall, these questions underline that leaders have to engage in many different behaviours and that the exercise of some of these behaviours will depend on the situation at hand.

Discussion

Our investigation provided us with several insights and lessons on how to explore leadership in organizations. We found that the leadership

approaches – as described in core leadership textbooks (e.g. Yukl 2010; Lussier and Achua 2010), are relevant to understanding how leaders think about their leadership behaviour. However, distinguishing traits from behaviours and context proved to be tricky at times. For instance, the pilot of our interview questionnaire revealed that respondents are likely to link specific traits to behaviours and behaviours to specific situations. Leadership research, therefore, needs to align trait, behaviour and context approaches.

Our interview questionnaire included 13 questions to operationalize the traditional approaches to leadership. The concepts underlying these approaches are complex, have many dimensions and would require a much more elaborate interview questionnaire than the one applied here. For instance, we have measured extraversion with two questions, but the extrovert personality has more than two traits and these traits would require a more detailed questionnaire, for instance also using a survey. Alternatively, one could focus on writing an article and conducting research only on a selected personality (for instance, extraversion) or a selected behaviour (for instance, networking). However, the purpose here was to apply our knowledge from the lectures to improve our understanding of the leadership theories. We do not make any new knowledge claims. In fact, we only interviewed one person, which even for qualitative studies, is an insufficient number to uncover patterns from the data. For more general findings, we would need to replicate our interview in more instances.

Moreover, anybody who wishes to use our interview protocol should be aware that it is not a comprehensive tool. For instance, in our pilot, the interview respondent talked about motivating followers (employees and NGO members/volunteers) and his relationship (exchanges) with followers. None of our interview questions specifically probed these aspects. Hence, we would recommend adding at least one additional section that deals with followers and how they can be motivated.

Conclusion

The approaches operationalized here for studying leadership are traditional approaches, used since the early days of leadership studies. They are based on an understanding of leadership as the traits and behaviours of leaders as individuals. As seen in the article, these traditional approaches can be easily applied to describe some basic

features of leadership and to conduct research. However, leadership is also far more complex than traits and behaviours. More and more emphasis is given to followers and how they interact with leaders to drive organizational change.

Finally, today, leadership is increasingly performed in teams and on digital platforms, which has given rise to terms such as collaborative or distributed leadership (Crevani, Lindgren, and Packendorff 2010) and digital leadership (Sheninger 2019). Neither the collaborative, followership, nor digital approaches to leadership have been studied in this article. However, modern organizations often work collaboratively, consider the role of followers and operate in digital spaces. Therefore, we see followership approaches and approaches giving emphasis to collaboration and digitalization as fruitful areas for further research.

Literature

- Bass, B. M. 1985. 'Leadership: Good, Better, Best.' *Organizational Dynamics* 13 (3): 26–40.
- Burns, J. M. 1978. *Leadership*. New York: Harper & Row.
- Crevani, L., M. Lindgren, and J. Packendorff. 2010. 'Leadership, Not Leaders: On the Study of Leadership as Practices and Interactions.' *Scandinavian Journal of Management* 26 (1): 77–86.
- House, R. J., P. J. Hanges, A. S. R.-Quintanilla, P. W. Dorfman, M. Javidan and M. Dickson. 1999. 'Cultural Influences on Leadership and Organizations: Project GLOBE.' In *Advances in Global Leadership*, edited by William H. Mobley, Jocelyne M. Gessner, and Val Arnold, 131–233. Volume 1. Stanford, CT: JAI Press.
- Judge, T. A., J. E. Bono, R. Ilies, and M. W. Gerhardt. 2002. 'Personality and Leadership: A Qualitative and Quantitative Review.' *Journal of Applied Psychology* 87 (4): 765–780.
- Lips, H. M., and E. Keener. 2007. 'Effects of Gender and Dominance on Leadership Emergence: Incentives Make a Difference.' *Sex Roles* 56 (9-10): 563–571.
- Lussier, R. N., and C. F. Achua. 2015. *Leadership: Theory, Application, Skill Development*. 6th ed. Mason, OH: South-Western Cengage Learning.
- McClelland, D. C. 1987. *Human Motivation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sheninger, E. C. 2019. *Digital Leadership: Changing Paradigms for Changing Times*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Yukl, G. 2010. *Leadership in Organizations: Global Edition*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Dubravka Celinšek

Univerza na Primorskem,
Fakulteta za management
dubravka.celinsek@fm-kp.si

Suzana Laporšek

Univerza na Primorskem,
Fakulteta za management
suzana.laporsek@fm-kp.si

Mateja Jerman

Univerza na Primorskem,
Fakulteta za management
mateja.jerman@fm-kp.si

Razmislek o terminologiji: navidezne sopomenke in/ali »napihnjene«; dva primera s področja ekonomije, financ in računovodstva

Prispevek se osredotoča na štiri angleške strokovne izraze (*economy of scale, economy of scope; depreciation, amortization*), ki so (bili) v slovenščino pogosto prevajani le z dvema slovenskima izrazoma (ekonomija obsega in amortizacija). Po natančnejšem pregledu skozi (strokovne) slovarje in druge vire smo ugotovili, da se danes za omenjene izraze predvsem v novejših strokovnih virih oz. literaturi tudi v slovenščini uporabljajo štirje strokovni izrazi.

Ključne besede: terminologija, ekonomija, finance, računovodstvo, ekonomija obsega, ekonomija razpona, amortizacija opredmetenih (osnovnih) sredstev, amortizacija neopredmetenih (dolgoročnih) sredstev

False (Partial) Synonyms and/or 'Inflated Terms': Two Examples in the Field of Economics, Finance and Accounting

The article focuses on four terms in the English language (*economy of scale, economy of scope; depreciation, amortization*) that are/were translated into Slovene by only two Slovene 'equivalents' (*ekonomija obsega* and *amortizacija*). After careful examination of these terms in (terminological) dictionaries and other sources, we established that nowadays the four English terms studied have their Slovene equivalents predominantly in recent specialized literature.

Keywords: terminology, economics, finance, accounting, economy of scale, economy of scope, depreciation, amortization (amortisation)

<https://doi.org/10.26493/1854-4231.19.19-31>

Uvod

Danes je zaradi hitrega napredka na številnih področjih mnoge strokovne izraze treba na hitro prevesti oz. si jih izposoditi iz tujih jezikov, o najustreznejšem prevodu pa se pogosto razmišlja oz. se ga poskuša uveljaviti, ko je »prvi« prevod že nekaj ali več časa v uporabi. Mnogi novejši pojmi so najprej opredeljeni v angleškem jeziku, nato pa prevedeni v slovenščino. Tako srečamo tudi pojme, ob katerih se zaradi dvojnih ali nejasnih poimenovanj vprašamo, kaj sploh pomenijo. Vprašamo pa se tudi, ali so raznoliki prevodi istega tujega izraza res sopomenski. Vsekakor pa prevajanje strokovne terminologije v slovenščino ne more in ne sme zastati.

V tem prispevku se osredotočamo na področje ekonomije, financ in računovodstva. Pri preučevanju

izbranih strokovnih izrazov tega področja se omejujemo na leksikalno semantiko. V središču našega zanimanja sta pomen pojma in njegovo poimenovanje. Vsekakor je treba strokovni izraz najprej natančno razumeti, šele potem pa poimenovati. Pri tem nam pomagajo računalniški programi za delo z besedili in pridobivanje informacij, a tudi specializirani pojmovniki in slovarji ter drugi jezikovni priročniki. Pomen strokovnega izraza mora biti predstavljen tako, da odraža tudi njegovo rabo v sobesedilu. Poimenovanja strokovnih izrazov tako niso le nekakšne nalepke za pojme, pomembna je predhodna natančna opredelitev obravnavanega pojma (Faber in L'Homme 2014).

Na področju financ srečamo tujke (in dobesedne prevode – kalke) iz nemščine, francoščine,

italijanščine, danes pa predvsem iz angleščine. V francoščini npr. pišejo o *produits dérivés*, torej o izvedenih (finančnih) produktih in ne o izvedenih (finančnih) instrumentih (kar je prevod iz angl., *financial instruments*, uporablja pa se tudi izraz *derivatives*). V slovenščini se pojavljata oba izraza: produkti in instrumenti (prim. Ribnikar 2010, 52–53).

Pri prevajanju si, kot že omenjeno, pomagamo z jezikovnimi priročniki. Obsežno delo na področju pojmovnikov oz. slovarjev s področja organizacije sta ustvarila Ivan Turk (2004) in Lidija Šega (1997). O terminologiji s področja financ je poglobljeno razmišljal Ivan Ribnikar (2010), slovar s tega področja (*Slovar poslovnofinančnih izrazov*) pa je pripravil Dušan Mramor (1999). Danes se na področju terminologije najpogosteje poslužujemo rastočih slovarjev. Tak slovar nastaja npr. pri Društvu znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (Angleško-slovenski slovar, vodja sekcije: Lidija Šega).

Kot je razvidno že iz prej navedenih primerov, se v slovenščini (in tudi v drugih jezikih) lahko za isti pojem pojavlja več poimenovanj in tako nastanejo sopomenke. Te so včasih plod prevajalskega procesa, včasih pa obstajajo že v tujem jeziku, iz katerega prevajamo. Tako tudi v slovenskih terminoloških slovarjih zasledimo sopomenske izraze (dva prevoda za eno tujo besedo). Lahko pa naletimo tudi na navidezne sopomenke, npr. na področju menedžmenta: menedžment, upravljanje, vodenje. Poleg tega se pojavljajo tudi dvojnični zapisi (npr. coach in kovč, menedžment in management). V redkih primerih pa zasledimo tudi »napihnjene«.

V pričujočem prispevku se bomo ukvarjali z dvema slovenskima napihnjenkama (ki pa to danes več nista) in s štirimi angleškimi strokovnimi izrazi. To sta izraza ekonomija obsega in amortizacija. Izraz ekonomija obsega se uporablja oz. se je uporabljal za dva angleška strokovna izraza: *economy of scale* in *economy of scope*. Izraz amortizacija pa se uporablja oz. se je uporabljal za angleška izraza: *depreciation* in *amortization*.

Namen in metodologija

Namen prispevka je obravnavati dva (slovenska) oz. štiri strokovne izraze in njihove ustreznice v dveh jezikih, slovenskem in angleškem. V slovenščini najprej zasledimo le dva izraza: ekonomija obsega in amortizacija za danes štiri angleške izraze, tj. *economy of scale* in *economy of scope* ter *depreciation* in *amortization*. Na koncu prispevka razložimo, kakšno je stanje v sloven-

ščini danes. Naše zanimanje je torej pritegnilo prvotno manj razvejano pojmovanje v slovenščini, ki se danes spreminja in postaja enako razvejano kot v angleškem jeziku.

Uporabili bomo metodo primerjave, s katero želimo izpostaviti tudi razumevanje oz. opredelitev poimenovanih pojmov. Poimenovanje za obravnavane pojme in njihove opredelitve bomo preverjali v slovarjih, pojmovnikih in drugih virih. Pojav ali umanjkanje dveh novejših poimenovanj v slovenščini (ekonomija razpona ter amortizacija neopredmetenih sredstev na področju računovodstva) bomo torej opazovali in primerjali v različnih (predvsem) strokovnih pojmovnikih, slovarjih ter tudi v drugih virih.

Ekonomija obsega, ekonomija razpona, amortizacija in »depreciacija«?

Osredotočamo se torej na slovenske ustreznice angleških izrazov: *economy of scale*, *economy of scope*, *depreciation*, *amortization*. V slovenščini sta prvotno obstajala le dva izraza: ekonomija obsega in amortizacija, ki kot »napihnjene« pogosto še danes v nenatančnem izražanju zaobsežeta vse štiri angleške izraze. Z razvojem se je to spremenilo (verjetno sta tudi v angleščini *economy of scope* in *depreciation* starejša izraza), a smo v razvejanosti zaostali za angleškimi razlikovalnimi poimenovanji (*economy of scale*, *economy of scope*, *depreciation*, *amortization*).

V *Slovenskem etimološkem slovarju* (Snoj 1997, 112) je zapisano, da je beseda ekonomija prevzeta po zgledu nem. *Ökonomie*, fr. *économie* in angl. *economy* iz gršč. *oikonomia*, in sicer v pomenu gospodarstvo, gospodinjstvo. Naj se pri tem izrazu ustavimo še pri njegovi razvejani besedni družini, saj se bomo z nekaterimi »člani« te družine srečali ob prevodih v slovenščino. Omejimo se na samostalnike ekonomija, ekonomika, ekonomičnost.

Veliki splošni leksikon (Javornik 1997, 941) nas pri slovarskem geslu ekonomičnost napoti na razlago tega izraza v geslu gospodarnost. Torej je gospodarnost sopomenka za ekonomičnost. Za izraz ekonomija so v leksikonu zapisani trije pomeni:

1. gosp. stvarnost, v kateri se pojavljajo omejene možnosti za uresničevanje izbranih ciljev, poimenovana tudi ekon. sistem;
2. načelo smotrnega delovanja, po katerem je za doseganje določenega učinka (koristi) treba porabiti ali vložiti čim manj sredstev;
3. →ekonomska veda.

Pod izrazom ekonomika pa v leksikonu (Javornik 1997) najdemo besedne zveze, in sicer:

ekonomika in dustrije (pos. veda v okviru ekonomske znanosti, ki preučuje razvoj in politiko industrije), ekonomika izobraževanja (nova znanstv. disciplina, ki raziskuje mikroekon. in makroekon. pogoje oz. učinke šolstva [...]), ekonomika podjetja (del gosp. znanosti, ki se ukvarja z raziskovanjem in predstavljanjem gosp. problemov v podjetjih in je usmerjen zlasti k poslovnemu izidu in pogojem zanj [...]).

V *Slovarju tujk* (Verbinc 1974, 166) pa je zapisano:

Ekonomija (lat. *oeconomia* iz gr. *oikonomia* gospodarstvo, uprava) 1. večje gospodarstvo ali posestvo, 2. gospodarnost, varčevanje; varčno, umno gospodarjenje; gospodarjenje, upravljanje, 3. nauk o gospodarstvu [...], gospodarstvo sploh; ekonomijski – ki se tiče ekonomije.

Ekonomika (fr. *économique* gospodarski) 1. gospodarski ustroj določene družbe (kapitalistična ~) ali države v kakem razdobju (jugoslovanska ~), 2. nauk o gospodarstvu (=ekonomija).

Vidimo torej, da je v drugem primeru ekonomika tudi sopomenka za ekonomijo, medtem ko v prvem primeru (in danes) izraz ekonomika sopomensko z ekonomijo uporabljamo (predvsem) v besednih zvezah.

Ekonomija obsega oz. ekonomika velikih količin in ekonomija razpona

Ekonomija obsega se pojavlja oz. se je v nekaterih jezikovnih virih pojavljala kot prevod za oba angleška izraza, *economy of scale* in *economy of scope*. Danes pa sta (predvsem v strokovno-znanstvenih besedilih) vse prisotnejša natančnejša prevoda, torej za angl. *economy of scale* slov. ekonomija obsega, za angl. *economy of scope* pa slov. ekonomija razpona oz. ekonomija povezanosti. Vzrok za nastalo stanje smo poskusili poiskati tudi v jezikovnih priročnikih.

V *Poslovno-organizacijskem pojmovniku* (Turk 2004, 686) za angleški izraz *economies of scale/economy of scale* (navedeno takoj za slovenskima izrazoma) zasledimo slovenski ustrezni oz. sopomenki: gospodarnost (zaradi večjega) obsega in ekonomičnost (zaradi velikosti).

Na strani 113 pa je navedena opredelitev tega pojma:

[P]ojav, da se a) stroški količinske enote proizvoda ali storitve zmanjšajo, če se poveča količina ali b) razlika med prodajno vrednostjo količine in stroški v zvezi z njo; nanj vplivajo notranji dejavniki (npr. razporeditev stalnih stroškov na večjo količino) in zunanji dejavniki (npr. gibanje prodajnih cen, ki se ob večjih količinah ne zmanjšajo bistveno).

V slovarju *Hrvatsko-angleski rječnik* Gorana Igalija (2007) je kot prevod za angl. *economies of scale* naveden hrvaški izraz *ekonomija obuhvata*.

Omenjeni pojmovnik vsebuje tudi izraza gospodarnost povezanosti in ekonomija povezanosti, in sicer za angleški izraz *economy of connectedness*. Sledi opredelitev tega pojma: lastnost, značilnost delovanja organizacije, da so celotni stroški proizvodnje različnih proizvodov v istem obratu manjši, kot bi bili, če bi se vsak proizvod proizvodil v ločenem obratu. Zanimivo je, da angleški izraz *economy* avtor v prvem primeru prevede z izrazoma gospodarnost in ekonomičnost, v drugem pa z izrazoma gospodarnost in ekonomija.

Naj dodamo še komentar v zvezi z izrazoma ekonomika in ekonomija. Kot pravi Miran Mihelčič,¹ je treba razlikovati med ekonomiko in ekonomijo. Sam slednji izraz uporablja le kot drugi izraz za gospodarstvo, sicer pa piše o ekonomiki poslovanja, ekonomiki turizma itn. Iz tega sledi, da je bolj naklonjen izrazoma ekonomika obsega, torej količinski ali številčni ali množinski ekonomiki, in ekonomika razpona, torej ekonomiki raznovrstnosti ali ekonomiki kakovostnih razlik, npr. več raznovrstnih poslovnih učinkov. Sam namreč uporablja izraz »poslovni učinki« za skupek proizvodov, ki jih delimo na pridelke, izdelke in druge proizvode (premog, mineralna voda), in storitev. Avtor bi uporabil izraz ekonomija povezanih poslovnih učinkov in ne (le) povezanih proizvodov.

Izraza (oz. slovenskega prevoda) ekonomija razpona (angl. *economy of scale*) *Poslovno-organizacijski pojmovnik* (Turk 2004) ne vsebuje. Glede na opredelitev tega pojma pa lahko sklepamo, da je zanj uporabljen izraz gospodarnost/ekonomija povezanosti, ki torej pomeni isto kot ekonomija razpona (angl. *economy of scope*), za katerega pa tudi v angleščini uporabljajo dva izraza. Verjetno se je izraz ekonomija razpona oz. povezanih proizvodov pojavil pozneje, tako kot (najprej)

¹ Miran Mihelčič, korespondenca z Dubravko Celinšek po e-pošti, 2. januar, 2024.

v angleščini tudi v slovenščini. Z ozirom na opredelitev v pojmovniku lahko zaključimo, da sta angl. *economy of scope* in *economy of connectedness* sopomenska izraza, prav tako tudi slov. ekonomija razpona in ekonomija povezanih proizvodov. Gre torej za prevoda dveh angleških sopomenk. Poleg tega pa se v slovenskem poimenovanju kot sopomenki pojavljata še izraza gospodarnost in ekonomija (gospodarnost oz. ekonomija povezanosti/ekonomija povezanih proizvodov).

V Turkovem *Pojmovniku poslovne informatike* (1987) teh izrazov ne zasledimo (gre za področje poslovne informatike), zasledimo pa razlago izrazov, kot so: ekonomičnost – gospodarnost; ekonomija – 1. racionalno gospodarjenje za čim boljše zadovoljevanje potreb v okviru omejenih sredstev; 2. gospodarstvo. Gre torej za dva pomena izraza ekonomija.

Kot že omenjeno, je angleški izraz *economy* v prvem primeru (*economy of scale*) preveden z izrazoma gospodarnost in ekonomičnost, v drugem primeru (*economy of scope*) pa z izrazoma gospodarnost in ekonomija. V *Slovarju izrazov s področja managementa in sorodnih področij društva* Slovenska akademija za management za angleški izraz *economy* najdemo naslednje pomenske ustreznice: gospodarnost, stroškovna učinkovitost in gospodarstvo. Dodana je tudi opredelitev izraza gospodarnost: »Gospodarnost je v bistvu stroškovna učinkovitost, razmerje med vrednostjo učinkov in vrednostjo zanje porabljenih (potrošenih) poslovnih prvin«. Torej pri prevajanju angl. izraza *economy* v nekaterih besednih zvezah uporabljamo tako slovenski izraz gospodarstvo/ekonomija kot tudi gospodarnost/ekonomičnost.

V/na spodaj navedenih jezikovnih priročnikih in portalih pa kot prevod angl. izraza *economy* v obravnavanih besednih zvezah uporabljajo le tujko ekonomija.

Na interaktivnem terminološkem portalu terminologije Evropske unije IATE (IATE: European Union Terminology b. l.) je slov. prevod angl. izraza *economies/economy of scale* ekonomija obsega, za angl. *economies/economy of scope* pa je naveden izraz ekonomija razpona in ekonomija povezanih proizvodov. Slovarski portal Termania (Amebis) za angl. *economy of scale* navaja slovenski prevod ekonomija obsega, za angl. *economy of scope* pa na tem portalu ni zadetka. V *Velikem modernem poslovnem angleško-slovenskem slovarju* (Šega 1997) najdemo slovarsko geslo *economies of scale/scope* in slovenski prevod ekonomija velikega obsega (množične proizvodnje). V *Slovarju poslovnih*

izrazov v slovenščini in angleščini (Filipović idr., 2001) sta za angl. *economy of scale* navedena dva prevoda: ekonomija obsega in ekonomija velikosti (serije). Slovar vsebuje tudi angleški izraz *diseconomy of scale* s slovenskim prevodom neekonomičnost obsega ter angl. *economy of scope* s slovenskim prevodom ekonomija dosega, ekonomija področja dejavnosti. Za vse te izraze so navedene tudi opredelitve.

V slovensko-angleškem in angleško-slovenskem *Poslovnem slovarju*, izdanem leta 1996 (Collin) najdemo le angl. izraz *economies of scale* (pod slovarskih geslom *economy*) s slovenskim prevodom ekonomika velikih količin in ekonomija (velikega) obsega.

V spletnem slovarju Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (b. l.) zasledimo strokovni izraz ekonomija obsega, za katerega sta navedena dva angleška prevoda: *economies of scale* in *economies of scope*. Izrazov ekonomija razpona in ekonomija povezanih proizvodov ne najdemo oz. ustreznega prevoda zanj ne zasledimo. Za ekonomijo obsega pa je dodana razlaga, ki pojasni razliko med angl. ustreznicama *economy of scale* proti *economy of scope* – na spletni strani, na katero nas napoti spletni slovar,² lahko uporabnik najde podrobnejše informacije in razlago, v slovarju pa je naveden samo kratek povzetek, ki preprosto in jasno razloži, da gre enkrat za obseg proizvodnje, drugič pa za diverzifikacijo, torej razpon ali raznolikost ponudbe.

V *Slovarju poslovnofinančnih izrazov* Dušana Mramorja (1999) izrazov ekonomija obsega in ekonomija razpona oz. ekonomija povezanosti/povezanih proizvodov sploh ne zasledimo.

V največjem skupnem spletnem slovarju – slovarju *Glosbe* (b. l.) za angl. *economy of scale* zasledimo prevod ekonomija obsega, za angl. *economy of scope* pa enak prevod, torej ekonomija obsega in manj pogosto tudi ekonomija razpona.

Želeli smo preveriti tudi časovno pojavitev omenjenih izrazov, in sicer na enem od slovenskih spletnih portalov, kjer je zabeleženo tudi leto (prve) pojavitve, tj. v Digitalni knjižnici Slovenije. To je spletni informacijski portal, preko katerega je omogočen dostop do raznovrstnih digitalnih vsebin s področja znanosti, umetnosti in kulture. Te vsebine so zaradi upoštevanja avtorskopravne zakonodaje v večji meri starejše (ustvarjene pred letom 1945) in vključujejo veliko knjig, časopisov, fotografij, rokopisov, notnega

² <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/scale-vs-scope>.

gradiva ter drugih gradiv, ki jih hranijo slovenske knjižnice, tako da to za naše namene ni najustreznejša referenca. Tam izraz ekonomija obsega zasledimo leta 2022, in sicer v prevodu angleškega povzetka članka v angleščini »Price Dynamics in the Market of Hops« avtorjev Douglasa Mackinnona in Martina Pavloviča. Izraza ekonomija razpona oz. ekonomija povezanosti/ekonomija povezanosti proizvodov ne zasledimo.

Več zadetkov za obravnavane izraze najdemo v Gigafidi 2.0. To je referenčni korpus pisne standardne slovenščine, ki vsebuje 1.134.693.933 besed iz 38.310 besedil, nastalih v letih 1990 do 2018. Vsebuje predvsem besedila, ki so napisana v standardnem jeziku. Za izraz ekonomija obsega je za leto 2018 zabeleženih 27 zadetkov, za 2016 31 zadetkov, za 2007 141, za 2001 52, za 1999 38, za 1997 pet, nazadnje pa za leto 1996 le en zadek. Za izraz ekonomija razpona je zabeležen samo en zadek iz leta 2000, in sicer iz časopisa *Delo* (izsek iz besedila: »Pomemben poudarek je dan ekonomiji obsega (economies of scale) in ekonomiji razpona (economies of scope). Poglavje avtorja končujeta z opisom in problematiko obdobja rasti in žetve, pri tem posebej izpostavljata finančne vidike.«). Za izraz ekonomija/ekonomije povezanosti pa so zabeleženi trije zadetki, in sicer iz let 2010, 2011 in 2012 (ustanove (dva zadetka) in novice (en zadek)). Izraza ekonomija/ekonomije povezanih proizvodov ne zasledimo. Glede na vire, ki jih je ta korpus zaobsegel, se je izraz ekonomija obsega pojavil prej kot izraz ekonomija razpona oz. ekonomija povezanih proizvodov. Nadalje ugotavljamo, da je v tem korpusu izraz ekonomija povezanosti pogostejši od izraza ekonomija razpona, oba izraza pa se pojavljata po letu 2000, in sicer ekonomija povezanosti pozneje kot ekonomija razpona, vendar na podlagi teh podatkov še ne moremo sklepati, kateri izraz se je pojavil prej. *Poslovno-organizacijski pojmovnik* (Turk), izdan leta 2004, pa vsebuje izraz ekonomija povezanosti oz. ekonomija povezanih proizvodov.

Penguinov slovar *Dictionary of Economics* (Bannock, Baxter in Davis 1992) iz leta 1992 vsebuje oba izraza: *economies of scale* in *economies of scope*. Oxfordov slovar *Dictionary of Finance and Banking* (Smullen in Hand 2005) tudi vsebuje oba izraza, a nas za razlago napoti na slovarsko geslo *scale effect* (pri izrazu *economies of scale*) in na izraz *scope economies* (pri izrazu *economies of scope*). Oba slovarja navajata tudi opredelitve teh pojmov. Slovar *The Oxford Dictionary for the Business World* (1993) vsebuje samo izraz *economy of scale* (poleg *diseconomy of scale*), ne pa tudi *economy of scope*.

V zvezi z opredelitvami v angleščini na tem mestu navajamo samo opredelitev iz Investopedia (b. l.)³, najprej za angleški izraz *economy/economies of scale*:

Economies of scale⁴ are cost advantages realized by companies when production becomes efficient. Companies can achieve economies of scale by increasing production and lowering costs. This happens because costs are spread over a larger number of goods. Costs can be both fixed and variable.

Ekonomija/ekonomičnost obsega predstavlja stroškovno prednost, ki jo podjetja izkoristijo, ko proizvodnja postane učinkovita. Podjetja lahko dosežejo ekonomijo obsega s povečanjem proizvodnje in znižanjem stroškov. To se zgodi, ker so stroški porazdeljeni na večje število enot proizvodov/izdelkov/poslovnih učinkov. Stroški so lahko fiksni in variabilni. [Lasten prevod]

Pri izrazu *economy/economies of scope* pa je navedena sledeča opredelitev (Investopedia b. l.)⁵:

An economy of scope means that the production of one good reduces the cost of producing another related good. Economies of scope occur when producing a wider variety of goods or services in tandem is more cost effective for a firm than producing less of a variety, or producing each good independently. In such a case, the long-run average and marginal cost of a company, organization, or economy decreases due to the production of complementary goods and services.

Ekonomija razpona (ekonomija povezanih proizvodov) pomeni, da proizvodnja nekega proizvoda zmanjša stroške proizvodnje drugega sorodnega/povezanega proizvoda. Ekonomija obsega se pojavi, ko je proizvodnja večjega števila blagovnih izdelkov ali storitev v paru stroškovno učinkovitejša za podjetje kot proizvodnja v smislu manjše raznolikosti ali ločena proizvodnja teh izdelkov oz. proizvodov. V tem primeru se dolgoročni povprečni in mejni stroški

³ <https://www.investopedia.com/terms/e/economiesofscale.asp>.

⁴ Navedene so tudi besedne zveze, ki vsebujejo ta izraz, oz. raba v sobesedilu, npr.: »to enjoy an economy of scale«; »to achieve an economy of scale«; »(when) it comes to economies of scale«.

⁵ <https://www.investopedia.com/terms/e/economiesofscope.asp>.

podjetja, organizacije ali gospodarstva zmanjšajo zaradi proizvodnje komplemen-tarnih (dopolnjujočih) dobrin in storitev. [Lasten prevod]

Že iz nekaterih zgoraj navedenih jezikovnih priročnikov lahko ugotovimo, da je izraz ekonomija obsega pogosteje uporabljan oz. edini zabeležen (npr. v slovarju *The Oxford Dictionary for the Business World* (1993)) v primerjavi z izrazom ekonomija razpona oz. ekonomija povezanih proizvodov.

Če obravnavane izraze vpišemo v brskalnik Google, ugotovimo, da so nekateri rabljeni pogosteje od drugih. Za ekonomijo povezanosti je npr. zabeleženih 549 zadetkov, za ekonomijo povezanih proizvodov 81, za ekonomijo razpona 183 ter za ekonomijo obsega 18.200 zadetkov. Poleg izraza ekonomija obsega se pojavlja še izraz ekonomija velikosti, in sicer le z 49 zadetki. Ugotovimo torej, da je izraz ekonomija povezanosti rabljen pogosteje od obeh sopomenk in da se izraz ekonomija obsega pojavlja pogosteje od nesopomenskega izraza (ekonomija razpona in ekonomija povezanosti), kar lahko pomeni, da v nekaterih primerih zaobseže tudi ta nesopomenski izraz. Seveda je to le domneva, saj besedil nismo prebrali.

Iz zgoraj zapisanega torej lahko sklepamo, da se ekonomija obsega nanaša na angl. *economy of scale*, mestoma pa je tudi neustrezno uporabljena v pomenu angl. *economy of scope* (npr. v *Glosbe* in v spletnem slovarju Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije, kjer pa je priložena še dodatna razlaga); služi torej kot »napihnjenska«, ki zaobseže oba izraza. *Poslovno-organizacijski pojmovnik* (Turk 2004) in terminološki portal IATE natančno razlikujeta oba izraza: ekonomija obsega (angl. *economies/economy of scale*) in ekonomija razpona oz. ekonomija povezanih proizvodov (angl. *economies/economy of scope*).

Pri prevajanju angleškega izraza *economy of scale*, kot že omenjeno, sicer naletimo na dva slovenska prevoda, ekonomija razpona in ekonomija/gospodarnost povezanosti, a tudi v angleščini obstajata dva izraza: *economy of scope* in *economy of connectedness*. Neustaljeno je v teh dveh besednih zvezah prevajanje angl. izraza *economy*, ki je večinoma prevedeno s tujko ekonomija, a tudi z izrazoma gospodarnost in ekonomičnost. Kot že omenjeno, Turk npr. v prvem primeru uporabi izraza: gospodarnost (obsega) in ekonomičnost (velikosti), v drugem primeru pa gospodarnost (povezanosti) in ekonomija (povezanosti). Izraza ekonomičnost in ekonomija torej uporablja sopomensko. V prvem primeru dopušča tudi daljši be-

sedni zvezi: gospodarnost zaradi večjega obsega in ekonomičnost zaradi velikosti. Opazimo tudi, da se oba izraza v angleščini pojavljata v ednini in množini, v slovenščini pa predvsem v ednini. Zanimivo bi bilo raziskati (npr. v večjem korpusu besedil) tudi, kateri glagoli se v slovenščini uporabljajo s tema strokovnima izrazoma.

Amortizacija: amortizacija kot zmanjševanje vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev in zmanjševanje vrednosti neopredmetenih osnovnih sredstev

Izraz amortizacija se pojavlja na več področjih, najdemo jo ne le v strokovnih slovarjih, temveč tudi v splošnem slovarju in slovarju tujk. Kot navaja *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (ISJFR ZRC SAZU b. l.) je to:

1. ekon. *postopno zmanjševanje vrednosti osnovnih sredstev v produkcijskem procesu*: amortizacija inventarja, strojev, zgradb // *postopni odpis vrednosti osnovnih sredstev*: knjigovodska, letna amortizacija
2. ekon. *postopno odplačevanje dolgoročnega posojila*: amortizacija ljudskega posojila; amortizacija z žrebanjem
3. pravn. *pravna razveljavitev vrednostne listine*: amortizacija hranilne knjižice

Če se omejimo na prvo razlago, opazimo, da ne ločuje opredmetenih in neopredmetenih osnovnih sredstev, kar pa je z računovodskega vidika, ki je v središču našega zanimanja, pomembno. Zanimivo je, da se tudi v *Slovenskih računovodskih standardih* (Slovenski inštitut za revizijo 2016, 2024) izraza amortiziranje in amortizacija pojavljata v razdelku »Opredelitev ključnih pojmov« samo pri opredmetenih sredstvih, pri neopredmetenih pa nista posebej razložena. O tem več pozneje.

V *Slovarju tujk* (Verbinc 1974, 47) je poleg etimološke razlage – »angl. *amortisation* iz lat. *ad* k, *mors*, *mortis* smrt« – tako razložen pomen te tujke:

1. postopno odplačevanje dolga skupaj z obrestmi; odpisovanje dolga, zlasti postopno odpisovanje vrednosti (strojev, zgradb ipd.) zaradi obrabe in dotrajanosti
2. razveljavitev (~ izgubljene listine); amortizirati -am 1. postopno odplačevati; odpisovati 2. razveljaviti kaj.

Enak zapis je tudi v *Velikem slovarju tujk* (Tavzes 2002) z dodanim tretjim pomenom: 3.

ublaževanje tresenja pri premikanju avtomobila, letala ipd.

Slovar tujk (2006, 23), ki ga je iz angleščine v slovenščino prevedel Igor Antič, razloži izraz amortizacija:

(lat. – vulgarlat. – fr.): 1. postopno in načrtno plačevanje kredita 2. kritje investicije (npr. nabavne cene stroja) iz dobička, ki je nastal z uporabo investicijske dobrine (npr. stroja); amortizer (tehn.) dušilnik oz. blažilnik (nihanja); amortizirati 1. odplačevati (dolg) 2. (gosp.) postopoma odpisovati vrednost osnovnih sredstev.

V našem prispevku se osredotočamo predvsem na pomen izraza amortizacija v računovodskem smislu, izraz pa se, kot je razvidno iz zgoraj navedenih opredelitev oz. pomenov, uporablja na različnih področjih, njegovi pomeni pa se glede na področje deloma razlikujejo. Vsekakor pa pomeni zmanjšanje, tudi ublažitev nečesa oz. da gre nekaj proti koncu, neobstoju, »smrti« (lat. *ad mors*). Zanimivo in pomembno je tudi vedeti, kako je ta tujka latinskega izvora »potovala« in prehajala iz latinščine ter nadalje iz enega jezika v drugega. V slovensko besedišče je izraz amortizacija prišel iz francoščine, in sicer preko nemščine (Snoj 1997). V angleščini pa je ta tujka ubrala malo drugačno pot, sicer tudi preko francoščine iz latinščine,⁶ a brez »posredovanja« nemščine. Slovenski izraz amortizacija (angl. *depreciation*) in angleški izraz *amortisation/amortization* (slov. amortizacija neopredmetenih sredstev) pa se v računovodskem smislu, kot bomo ugotovili na podlagi opredelitev pozneje, v teh dveh jezikih razlikujeta. V slovenščini v tem smislu uporabljamo le izraz

⁶ amortization (n.)

1670s, in reference to the alienation of lands given to religious orders, noun of action from amortize. Of debts, „extinction (especially by a sinking-fund),“ from 1824.

[...]

amortize (v.)

late 14c., *amortisen*, in law, „to alienate lands,“ also (c. 1400) „to deaden, destroy,“ from Old French *amortiss-*, present-participle stem of *amortir* „deaden, kill, destroy; give up by right“ (12c.), from Vulgar Latin **admortire* „to extinguish,“ from *ad* „to“ (see *ad-*) + *mortus* „dead,“ from Latin *mors* „death“ (from PIE root **mer-* „to rub away, harm“).

The literal sense „make dead“ is obsolete in English. In reference to extinguishing a debt from early 19c.

Related: *Amortized*; *amortizing*.

[»Amortization (n.), b. l.]

amortizacija, medtem ko depreciacijo uporabljamo na področju financ, in sicer v pomenu »padec, znižanje vrednosti; razvrednotenje: depreciacija denarja« (ISJFR ZRC SAZU b. l.), a ne kot prevod angl. *depreciation* v računovodskem smislu. Tukaj se na področju računovodstva v slovenščini čuti manjši vpliv angleščine, čeprav v nekaterih drugih primerih angleščina izkazuje svojo »premoč« pri rabi tujk, ki postajajo internacionalizmi.

V *Velikem modernem poslovnem angleško-slovenskem slovarju* (Šega 1997) sta navedena dva pomena angl. izraza *depreciation*, in sicer v računovodskem smislu – amortizacija, amortiziranje, zmanjševanje vrednosti (osnovnih sredstev) – ter v finančnem, monetarnem smislu – izguba/zniževanje vrednosti, depreciacija (valute). Sledi uporaba tega izraza v številnih stalnih besednih zvezah oz. večbesednih strokovnih izrazih, npr. *depreciation of capital* – amortizacija/razvrednotenje kapitala (fin.); *depreciation of equipment* – amortiziranje opreme (računovodsko); *depreciation of currency* – razvrednotenje valute (monetarno). Za angl. izraz *amortization* sta prav tako navedena dva glavna pomena, amortizacija v finančnem (bančnem) smislu: odplačilo, vračilo, ter amortizacija v računovodsko smislu: amortizacija, amortiziranje. Sledi uporaba tega izraza v številnih stalnih besednih zvezah oz. večbesednih strokovnih izrazih, npr. *amortization of a debt* – odplačevanje dolga (fin.); *amortization plan/schedule* – amortizacijski načrt za odplačilo dolga/posojila (bančno, računovodsko); *loan amortization* – amortizacija/vračanje/odplačevanje posojila (bančno).

V spletnem *Slovensko-angleškem slovarju* Društva znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije (b. l.)⁷ sta kot prevoda za slovenski izraz amortizacija navedena angl. izraza *depreciation* in *amortisation*. Poleg tega je v slovarju na voljo dodatna razlaga (v angleščini), iz katere je jasno, da med tema pojmom (in hkrati poimenovanjema) obstaja razlika. Za razlago nas slovar – ob slovarskem geslu »amortizacija: depreciation vs. amortisation« – napoti na Investopedio: »depreciation of tangible assets vs. amortisation of intangible assets«.

Iz te zadnje razlage je torej (v računovodskem smislu) razbrati razliko med obema pojmom in s tem tudi poimenovanjema, čeprav se v slovenskem prevodu v obeh primerih uporablja izraz amortizacija. Kako torej v slovenščini skozi poimenovanje izrazimo to razliko? V slovenščini

⁷ Dostopno na: <https://dztps.si/sl/glosarji/slovarji-v-nastajanju>.

se na področju računovodstva za angl. izraz *depreciation* pojavlja poimenovanje amortizacija, ki pravzaprav pomeni oz. se nanaša na amortizacijo opredmetenih sredstev. Za angleški izraz *amortisation/amortization* pa nismo zasledili (enobesedne) prevodne ustreznice. Postavlja se torej vprašanje: ali je slovenski enobesedni strokovni izraz amortizacija »napihnjenka«, ki zaobseže oba angleška izraza?

V računovodstvu danes ločujemo med zmanjševanjem vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev in zmanjševanjem vrednosti neopredmetenih osnovnih sredstev. Kot smo že omenili, to v angleščini poimenujemo *depreciation* in *amortisation* (v brit. angl.) oz. *amortization* (v am. angl.). V nadaljevanju bomo uporabili zapis v britanski angleščini, razen kadar je v jezikovnih virih, ki jih navajamo, zapisano drugače (torej v ameriški angleščini).

V *Pojmovniku poslovne informatike* (Turk 1987, 11) najdemo naslednjo opredelitev izraza amortizacija:

Amortizacija (angl. *depreciation*, *amortization*, nem. *Abschreibung*) – strošek, ki se pojavlja zaradi prenašanja nabavne vrednosti stvari ali pravic iz okvira osnovnih sredstev v uporabi ali izven nje na poslovne učinke, obračunan kot zmnožek *amortizacijske osnove* in *amortizacijske stopnje* pri vsaki od teh stvari ali pravic.

Leta 1987 je v omenjenem *Pojmovniku* izraz amortizacija v angleščino preveden kot *depreciation* in *amortization*, dodan pa je tudi prevod v nemščino, in sicer tudi v nemščini le en izraz (*Abschreibung*), tako kot v slovenščini, medtem ko sta v angleščini dva. Iz navedenega lahko sklepamo, da v slovenščini izraz amortizacija zaobjame oba angleška izraza.

V *Poslovno-organizacijskem pojmovniku* (Turk 2004, 15) je ob geselskem članku (amortizacija) še angleško poimenovanje za ta pojem, *depreciation, amortization*, in sicer z razlago: »strošek, ki se pojavlja pri *amortizirljivih sredstvih* zaradi postopnega prenašanja njihove *nabavne vrednosti* na *poslovne stvaritve*; ugotovi se kot zmnožek *amortizacijske osnove* in *amortizacijske stopnje* pri vsakem od njih«. V *Pojmovniku* temu geselskemu članku sledi več besednih zvez z izrazi amortizacija, amortizacijski idr. Npr., ob slovenskem večbesednem strokovnem izrazu amortizacija za davčne namene je zapisan angleški strokovni izraz *depreciation for tax purposes*.

Iz obeh pojmovnikov torej vidimo, da avtor

(Turk 1987; 2004) za dva angleška izraza (*amortisation* in *depreciation*) uporablja enega slovenskega: *amortizacija*.

V *Slovarju poslovnofinančnih izrazov* Dušana Mramorja (1999, 14) je izraz amortizacija, z dodanim angl. *depreciation*, opredeljen kot:

Strošek osnovnih sredstev, pripisan uporabi sredstva v določenem znesku po eni od metod amortizacije v vsakem letu življenjske dobe sredstva⁸.

Tudi pridevniške oblike v strokovnih izrazih, ki sledijo geselskemu članku amortizacija, avtor izpelje iz izraza amortizacija (amortizacijska metoda padajoče časovne vrste, amortizacijska osnova, amortizacijski sklad/presihajoči sklad) ter v angleščini za prva dva – navedena v oklepaju – dosledno uporablja besedo *depreciation* ali iz nje izpeljan pridevnik (*declining balance depreciation, depreciable basis*), za zadnjega pa ne (*sinking fund*). Zadnjega na drugem mestu v slovarju malo drugače zapiše: presihajoči (amortizacijski) sklad (prej: amortizacijski sklad/presihajoči sklad) ob angleškem *sinking fund*. V slovensko-angleškem delu slovarja zasledimo le izraz amortizacija, v angleško-slovenskem delu pa le angleški izraz *depreciation*, ne pa tudi *amortisation/amortization*. Najdemo tudi angleški besedni zvezi *amortization schedule* – slov. anuitetni načrt – in *amortized loan* – slov. anuitetno posojilo. Iz besedne zveze odplačevanje posojila, tj. v angleščini *amortized loan*, je razvidno, da se amortizacija oz. odplačevanje nanaša (tudi) na neopredmetena sredstva (dolg).

Iščemo še dalje, z namenom, da bi našli ustrezna prevoda za angleška *amortisation* in *depreciation*. *Slovenski računovodski standardi* iz leta 2016 v poglavju »Opredmetena osnovna sredstva: Opredelitev ključnih pojmov« (Slovenski inštitut za revizijo 2016, 44) ter novi *Standardi* iz leta 2024 (Slovenski inštitut za revizijo 2024, 37) opredeljujejo izraza amortiziranje in amortizacija:

Amortiziranje je razporejanje vrednosti amortizirljivega sredstva na zneske, v katerih ga v ocenjeni dobi njegove koristnosti postopoma zapušča in ki pomenijo stroške. Amortizacija je znesek, ki v posameznem obračunskem obdobju zapusti amortizirljivo sredstvo in je tedanji strošek.

⁸ V skladu s *Slovenskimi računovodskimi standardi* se sredstvo amortizira v dobi koristnosti in ne življenjski dobi.

V poglavju »Neopredmetena osnovna sredstva: Opredelitev ključnih pojmov« (Slovenski inštitut za revizijo 2016, 58–59) tega pojma *Standardi* ne navajajo (verjetno zato, ker je že razložen v zvezi z opredmetenimi osnovnimi sredstvi). Prav tako pojem v tem poglavju ni posebej razložen v novih *Standardih* (Slovenski inštitut za revizijo 2024).

Navajamo še opredelitev izraza amortizacija iz *Slovenskih računovodskih standardov* iz leta 2001 (Slovenski inštitut za revizijo 2002, 111):

Amortizacija je znesek, ki v posameznem obračunskem obdobju zapusti amortizirljivo sredstvo in je tedanji strošek, razen v primeru zmanjšanja prevrednotovalnega popravka kapitala.

Tudi v *Slovenskih računovodskih standardih* iz l. 2006 (Slovenski inštitut za revizijo 2006, 262) ter tudi prej (npr. Slovenski inštitut za revizijo 2002, 111) in pozneje (Slovenski inštitut za revizijo 2016, 44 in 55) je zapisano, da se amortizacija obračunava od opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev s končno dobo koristnosti. Podana je tudi opredelitev izraza amortiziranje (Slovenski inštitut za revizijo 2024, 37):

Amortiziranje je razporejanje vrednosti amortizirljivega sredstva na zneske, ki ga v ocenjeni dobi njegove koristnosti postopoma zapuščajo in pomenijo stroške.

Stroški amortizacije se pripoznavajo na podlagi doslednega razporejanja amortizirljivih zneskov opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev po posameznih obračunskih obdobjih, v katerih iz njih izhajajo gospodarske koristi (Slovenski inštitut za revizijo 2024, 30).

Tudi v teh izdajah je v zvezi z opredmetenimi in neopredmetenimi osnovnimi sredstvi prisoten le izraz amortizacija, poleg izraza amortiziranje.

V *Slovenskih računovodskih standardih* iz leta 2024 v poglavju »Slovenski računovodski standard 2 (2024) Neopredmetena sredstva, B Standard, c) Začetno računovodsko merjenje neopredmetenih sredstev« (str. 46) se uporablja v povezavi z neopredmetenimi osnovnimi sredstvi izraz amortizacija:

Neopredmeteno sredstvo, pridobljeno z državno podporo ali donacijo, se ob pridobitvi izkazuje po nabavni vrednosti, če ni znana, pa po pošteni vrednosti, zvišani za izdatke, ki jih je mogoče pripisati neposredno prip-

ravljanju sredstva za njegovo nameravano uporabo. Donacije in državne podpore za pridobitev neopredmetenih osnovnih sredstev se ne odštevajo od njihove nabavne vrednosti, temveč se všttevajo med odložene prihodke in porabljajo skladno z obračunano amortizacijo.

V spletni Zbirki strokovnih pojmov, osnovani na podlagi *Pojmovnika* (Turk 2007) pri Zvezi računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, najdemo naslednja prevoda in opredelitvi (Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije b. l.):

amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev <depreciation> vrednost opredmetenih osnovnih sredstev, ki se v posameznem obračunskem obdobju prenaša iz njih med stroške; ugotovi se kot zmnožek amortizacijske osnove in amortizacijske stopnje pri vsakem od njih

*amortizacija (neopredmetenih dolgoročnih sredstev)*⁹ <amortization> vrednost neopredmetenih dolgoročnih sredstev, ki se v posameznem obdobju prenese med stroške; je enaka vrednosti, ki jo ta sredstva tedaj izgubijo (amortizacijskemu popravku vrednosti), in bremeni proizvode ali opravljene storitve (strošek amortizacije)

Na tem mestu torej najdemo dve poimenovanji, ki sicer nista enobesedni (tako kot v angleščini), odražata pa razliko med obema pojmom. Nejasen pa je vzrok za uporabo oklepaja pri izrazu: amortizacija (neopredmetenih sredstev). V isti Zbirki strokovnih pojmov (Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije b. l.) najdemo še angleška prevoda za izraz amortizacija za računovodske namene (amortizacija, obračunana skladno z računovodskimi standardi; lahko se razlikuje od amortizacije za davčne namene) in izraz amortizacija za davčne namene (amortizacija, obračunana skladno z zakonodajo o davku od dobička; lahko se razlikuje od amortizacije za računovodske namene): *depreciation for accounting purposes* in *depreciation for tax purposes*.

Ugotavljamo torej, da tudi v slovenščini v zvezi z amortizacijo na področju računovodstva ločimo med dvema pojmom in dvema poimenovanjema, vendar je angleško poimenovanje

⁹ Na tem mestu so neopredmetena dolgoročna sredstva v geselskem članku zapisana v oklepaju, opredmetena osnovna sredstva pa ne (op. avt.).

enobesedno (in s tem bolj ekonomično), slovensko pa na nekaterih mestih »napihnenka«, na drugih pa sta to dve večbesedni poimenovanji: amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev in amortizacija neopredmetenih dolgoročnih sredstev oz. krajše amortizacija opredmetenih sredstev in amortizacija neopredmetenih sredstev.

V Digitalni knjižnici Slovenije zasledimo izraza amortizacija in amortizacijski sklad l. 1957 v prispevku »Spremembe pri plačevanju stopnje amortizacije osnovnih sredstev« in v prispevku »Način trošenja amortizacijskih skladov«. Oba prispevka sta bila objavljena v glasilu *Naša skupnost*. Izraza amortizacija neopredmetenih (dolgoročnih) sredstev v Digitalni knjižnici Slovenije ne zasledimo.

V slovarju oz. na platformi *Glosbe* za angl. *amortisation* zasledimo prevod amortizacija, isti prevod – amortizacija – pa je naveden tudi za angl. izraz *depreciation*, poleg še dveh, ki pa se uporabljata na drugih področjih: razvrednotenje, depreciacija (tudi zmanjšanje, zniževanje in manj pogosto: podcenjevanje, omalovaževanje).

Penguinov slovar *Dictionary of Economics* (Bannock, Baxter in Davis 1992, 14 in 111–112) vsebuje oba izraza: *amortization* (zapis v am. angl.) in *depreciation* (angl.). Iz spodaj navedene opredelitve¹⁰ sklepamo, da se izraz *amortization* nanaša na neopredmetena sredstva (dolg). Avtorji pa v opredelitvi tega izraza med drugim navajajo, da se izraz *amortization* (am. angl.) uporablja tudi kot sopomenka za *depreciation* (angl.). Izraz *depreciation* je v slovarju obširno razložen, saj vsebuje tudi metode (*depreciation methods*). Kot prvi pomen tega izraza se v slovarju navaja: 1. zmanjšanje vrednosti sredstva/dobrine/premoženja zaradi obrabe in uničenja. Nadalje razloži tudi *depreciation for tax purposes* (str. 112), tj. slov. amortizacija za davčne namene: davek na dobiček; taka »depreciacija« pa mora biti izračunana v skladu z določenimi pravili in ni nujno v povezavi z amortizacijo (angl. *depreciation*), izračunano/obračunano v računovodskih izkazih podjetja. Kot drugi pomen pa slovar navaja: 2. zmanjšanje vrednosti valute napram zlatu ali drugi valuti pod

pogoji prostega trga zaradi padca povpraševanja po določeni valuti glede na ponudbo; zmanjšanje vrednosti (padec/devalvacija) valute (lasten povzetek v slovenščini).

Oxfordov slovar *Dictionary of Finance and Banking* (Smullen in Hand 2005, 14) tudi vsebuje oba izraza. Za *amortization* navede pet pomenov. »1. proces/postopek obravnavanja letnega zneska kot odhodka, za katerega se šteje, da je zmanjšal vrednost osnovnega sredstva«. Kot piše dalje, se lahko tudi dobro ime podjetja/poslovna vrednost amortizira (str. 14). Nato nas slovar (pod prvim pomenom) napoti še na *depreciation*. Zadnji od petih pomenov izraza amortizacija je naveden kot: »drug izraz za *depreciation*, uporabljan v ZDA« (str. 14). Za *depreciation* (str. 112) pa navaja:

1. znesek, vračunan/zaračunan pri izkazu poslovnega izida določene organizacije/združbe, ki predstavlja obrabo in zmanjšanje vrednosti sredstva/dobrine/premoženja. [...]
2. padec vrednosti valute ob drsečem (deviznem) tečaju/ob drsenju tečaja glede na drugi tečaj. [Lasten prevod]

V zvezi z opredelitvami v angleščini na tem mestu navajamo še opredelitvi iz *Investopedie* (b. l.), najprej za *depreciation* in nato še za *amortization*:

Amortizacija [angl. *depreciation*] je računovodska praksa, ki se uporablja za porazdelitev stroškov opredmetenega oz. fizičnega sredstva v času njegove dobe koristnosti. Amortizacija nam pokaže, kolikšen del vrednosti sredstva je bil porabljen v določenem časovnem obdobju. Podjetja amortizirajo sredstva tako za davčne kot za računovodske namene in imajo za to na izbiro več različnih metod.

Amortizacija [angl. *amortization*] je računovodska tehnika, ki se uporablja za periodično znižanje knjigovodske vrednosti posojila ali neopredmetenega sredstva v določenem časovnem obdobju. V zvezi s posojili pa se amortizacija osredotoča na porazdelitev plačil posojila skozi čas. Ko se nanaša na sredstvo, je amortizacija teh sredstev [angl. *amortization*] podobna amortizaciji opredmetenih osnovnih sredstev [angl. *depreciation*].

Tudi po pregledu drugih virov smo ugotovili, da se je v slovenščini v tem (računovodskem) pomenu uporabljala le tujka amortizacija in ne tujka iz angleščine (depreciacija) ali kak drug enobesedni

¹⁰ Navajamo neprevedeno opredelitev iz tega slovarja (Bannock, Baxter in Davis 1992, 14): »Amortization. Provision for the repayment of DEBT by means of accumulating a ‚sinking fund‘ through regular payments which, with accumulated INTEREST, may be used to settle the debt in instalments over time, or in a lump sum. The term is also used as a synonym for DEPRECIATION«.

izraz. Iz pojmovnikov (Turk 1987; 2004) in nekaterih drugih slovenskih virov pa je razvidno, da gre za dva sicer sorodna, a različna pojma. Njun avtor (Turk 2004) sicer za oba pojma obdrži izraz amortizacija, a ju loči tako, da izraz razširi z natančnejšim oz. daljšim poimenovanjem: amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev (angl. *depreciation*) in amortizacija neopredmetenih dolgoročnih sredstev (*amortization*¹¹). Enaka prevoda za angl. *depreciation* in *amortisation/amortization* sta zabeležena tudi na portalu IATE (*depreciation*¹² – amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev in *amortisation/amortization*¹³ – amortizacija neopredmetenih osnovnih sredstev).

Razprava in sklep

Z razvojem na področju ekonomije, financ in računovodstva nastajajo ter so nastajali novi pojmi (npr. poleg opredmetenih še neopredmetena sredstva in njihove različne oblike). Ti potrebujejo nova poimenovanja, a so »poti« poimenovanja pogosto različne. V novejšem času je v slovenščini (in tudi v drugih, predvsem evropskih, jezikih) zelo priročno sprejeti kar tujko iz angleščine (anglicizem), saj danes nova spoznanja pogosto nastajajo prav v tem jeziku (tako s strani rojenih kot tudi nerojenih govorcev angleščine), a vedno ni tako.

V prispevku smo prikazali pregled obravnavanih izrazov skozi različne slovarje in druge jezikovne vire (v časovnem razponu od zadnjih desetletij 20. stoletja do prvih desetletij 21. stoletja). Kot kaže naša raziskava, se danes v slovenskem jeziku iz »napihnjenk« rojevajo »dvojčki«, izrazi, ki so sorodni, a se med sabo razlikujejo in z natančnejšim poimenovanjem podrobneje opredeljujejo te razlike.

Kot smo zapisali že v naslovu in uvodnem delu tega prispevka, se osredotočamo na neskladje med prevodi dveh pojmov iz angleškega v slovenski jezik. Medtem ko smo v več slovarjih za poimenovanje dveh pojmov (ki sta v angleščini poimenovana z dvema angleškima izrazoma) zasledili le eno slovensko poimenovanje, pa lahko rečemo, da se to spreminja oz. da je raba v splošnem in pogovornem jeziku manj natančna kot v strokovnih virih. To bi bilo sicer treba še natančneje raziskati. Poleg ekonomije obsega se v

slovenščini vedno pogosteje pojavlja tudi ekonomija povezanosti/razpona, strokovni izraz amortizacija pa razširimo v dve poimenovanji – dve daljši besedni zvezi: amortizacija opredmetenih (osnovnih) sredstev in amortizacija neopredmetenih (dolgoročnih) sredstev oz. amortizacija neopredmetenih (osnovnih) sredstev. V obeh primerih gre za dolgoročna sredstva, četudi se to navaja le v zvezi z neopredmetenimi sredstvi.

Pri nesopomenskih izrazih ekonomija obsega in ekonomija razpona pregled po slovarjih kaže večjo prisotnost izraza ekonomija obsega, v nekaterih slovarskih virih izraza ekonomija razpona oz. njenega sopomenskega izraza ekonomija povezanosti/povezanih proizvodov sploh ne zasledimo. Verjetno se je ta (zadnji) izraz pojavil pozneje. Oba izraza – ekonomija obsega in ekonomija razpona/povezanosti – pa se pojavljata v večini slovenskih strokovnih jezikovnih virov, v splošnih slovarjih pa (morda tudi zaradi svojega večbesednega poimenovanja) izraza nista prisotna. Zato smo preverjali njuno prisotnost v obsežnem slovenskem referenčnem korpusu pisne standardne slovenščine – v Gigafidi 2.0. V tem jezikovnem korpusu smo za izraz ekonomija obsega zasledili največ zadetkov oz. primerov in izredno malo primerov za ostala dva (sopomenska) izraza, tj. ekonomija razpona oz. ekonomija povezanosti/povezanih proizvodov. Vendar pa je v Gigafidi 2.0 izraz ekonomija povezanosti pogostejši od njegovega sopomenskega izraza ekonomija razpona (se pa oba izraza pojavljata šele po letu 2000), in sicer ekonomija povezanosti pozneje kot ekonomija razpona. Vendar na podlagi teh podatkov še ne moremo zagotovo sklepati, kateri izraz se je pojavil prej. *Poslovno-organizacijski pojmovnik*, izdan leta 2004 (Turk), vsebuje izraz ekonomija povezanosti oz. ekonomija povezanih proizvodov, kar se sicer ujema s prej omenjenimi podatki. Pri tem naj omenimo, da za ta izraz tudi v angleščini obstajata dva sopomenska izraza: *economy/economies of scope* in *economy/economies of connectedness*. Na podlagi vseh pregledanih virov sklepamo, da je drugi pojem (ekonomija povezanosti/razpona) novejši in da se je v slovenščini verjetno prevajal z zamikom.

Za angl. izraz *amortisation/amortization* opozarjamo, da se v nekaterih angleških virih (slovarjih) izpostavlja, da je ta izraz sopomenka za *depreciation* (slov. amortizacija oz. amortizacija opredmetenih sredstev): *amortisation/amortization* se torej (v ZDA) uporablja tudi kot sopomenka za *depreciation* (Smullen in Hand 2005). Iz natančnejše razlage v nekaterih že prej omenjenih

¹¹ Turk (1987) uporabi zapis tega izraza v ameriški angleščini.

¹² Povezava do vira: <https://iate.europa.eu/search/result/1699783986262/1>.

¹³ Povezava do vira <https://iate.europa.eu/search/result/1699782984632/1>.

virih pa je razvidno, da se *amortisation/amortization* nanaša na neopredmetena sredstva, na dolg (Bannock, Baxter in Davis 1992). Torej sta v nekaterih virih ta izraza navedena kot možni sopomenki in gre tudi pri tem za razliko med britansko ter ameriško angleščino. Očitno je ta pojem v slovenščini ubral drugačno pot, prav tako tudi v nemščini. Turk (2004) v *Pojmovniku* navede samo en nemški izraz kot ustreznico za slovenski izraz amortizacija, in sicer *Abschreibung*¹⁴. V slovenščini se uporablja le en izraz (amortizacija) oz. natančneje dva večbesedna izraza: amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev in amortizacija neopredmetenih osnovnih sredstev (tudi: amortizacija neopredmetenih dolgoročnih sredstev). Za večjo doslednost predlagamo uporabo teh dveh izrazov, čeprav je tudi izraz v oklepaju že dokaj uveljavljen.

Obravnavani primeri strokovnih izrazov verjetno kažejo na sodobno diferenciacijo v razvoju določenih pojmov. Pojem, ki je v preteklosti imel le en pomen ali pa je zaobsegel celoto, je sedaj bolj specializiran in razdeljen na dve samostojni poimenovalni ter pomenski enoti. Gre za vsebinski razvoj, za razlikovanje med dvema sorodnima pojmomoma, ki v določenem trenutku ali okolju/sobesedilu v slovenščini obstajata v istem izrazu – npr. v »napihnjenki« *amortizacija*, ki pa se pozneje razvije v dva pojma in dve razlikovalni poimenovanji. Se je izraz ekonomija razpona/povezanosti pojavil pozneje kot izraz ekonomija obsega? Da bi lahko vse to z gotovostjo potrdili, bi morali izvesti raziskavo na večjem korpusu strokovnih besedil, kjer bi lahko ugotovili tudi čas pojavitve strokovnega izraza.

Literatura

- »Amortization (n.)«. B. I. V *Online Etymology Dictionary*. Douglas Harper. https://www.etymonline.com/word/amortization#etymonline_v_26204.
- Bannock, G., R. E. Baxter in E. Davis. 1992. *Dictionary of Economics*. London in New York: Penguin Books.
- Collin, P. H. 1996. *Poslovni slovar: angleško-slovenski in slovensko-angleški*. Prevedla M. Ažman-Bizovičar. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Društvo znanstvenih in tehniških prevajalcev Slovenije. B. I. *Slovensko-angleški slovar* <http://dztps.si/sl/glosarji/interaktivni-slovarji/slovensko-angleski-poslovni-slovar>.
- Glosbe: slovar*. B. I. <https://sl.glosbe.com/>.

¹⁴ V francoščini in italijanščini v slovarju *Glosbe* za amortizacijo (sicer ne le v računovodskem smislu) zasledimo sledeče prevode: fr. *amortissement, dépréciation*; it. *ammortamento, ammortizzazione, deprezzamento*.

- Faber, P., in M.-C. L'Homme. 2014. »Lexical Semantic Approaches to Terminology.« *An Introduction. Terminology*, 20(2), 143–150.
- Filipović, N., M. Popović, D. Purg in D. Vakanjac. 2001. *Slovar poslovnih izrazov v slovenščini in angleščini*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- IATE: European Union Terminology. B. I. <https://iate.europa.eu/home>.
- Igaly, G. 2007. *Hrvatsko-angleski rječnik*. Termania. <https://www.termania.net/slovarji/120/hrvatsko-angleski-rjecnik>.
- Investopedia. B. I. <https://www.investopedia.com/>.
- ISJFR ZRC SAZU. B. I. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Fran.si. <https://www.fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>.
- Javornik, M., ur. 1997. *Veliki splošni leksikon: v osmih knjigah*. Knj. 2, Ch-Gh. Ljubljana: DZS.
- Mramor, D. 1999. *Slovar poslovnofinančnih izrazov*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Ribnikar, I. 2010. »Izvedeni finančni instrumenti ali finančni derivativi in finančna kriza.« *Bančni vestnik*, 59(6), 9–11.
- Slovenska akademija za management. B. I. *Slovar izrazov s področja managementa in sorodnih področij*. <https://sam-d.si/slovar/>.
- Slovar tujk*. 2006. Prevedel in priredil I. Antič. Tržič: Učila International.
- Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik. 1970–1991. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 5 zvezkov. Uredili A. Bajec idr. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Slovenski inštitut za revizijo. 2002. *Slovenski računovodski standardi 2001*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Slovenski inštitut za revizijo. 2006. *Slovenski računovodski standardi 2006*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Slovenski inštitut za revizijo. 2016. *Slovenski računovodski standardi 2016*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Slovenski inštitut za revizijo. 2024. *Slovenski računovodski standardi (2024): z dodanimi Pravili skrbnega računovodenja*. Uredil M. Prusnik. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Smullen, J., in N. Hand, ur. 2005. *A Dictionary of Finance and Banking*. 3. izd. Oxford: Oxford University Press.
- Snoj, M. 1997. *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šega, L. 1997. *Veliki moderni poslovni slovar: angleško-slovenski*. Uredila M. Hočevar. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Tavzes, M., ur. 2002. *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- The Oxford Dictionary for the Business World*. 1993. Oxford: Oxford University Press.
- Turk, I. 1987. *Pojmovnik poslovne informatike*. Ljubljana: Društvo ekonomistov Slovenije.

Turk, I. 2004. *Poslovno-organizacijski pojmovnik: s slovensko-angleškimi in angleško-slovenskimi strokovnimi slovarjem*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

Turk, I. 2007. *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

Verbinc, F. 1974. *Slovar tujk*. 4. izd. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. B. I. Pojmovnik, zbirka strokovnih pojmov. <https://www.zvezarfr.si/pripomocki/slovar>.

The Use of Social Big Data in Small Hospitality Businesses

Social media has transformed the way hospitality businesses interact with their customers, increasing tourist engagement and co-creation in travel. By analysing large amounts of data from social media, tourism enterprises can improve their operations and customer experiences through the use of Big Data and artificial intelligence. This study examines whether and how small businesses in the Italian hospitality sector with high online visibility adopt Social Big Data practices. Through a review of existing literature and qualitative interviews with small businesses, various models of Social Big Data usage have been identified, particularly for enhancing operational and marketing strategies. The findings indicate that small hospitality businesses extensively use social media, but the use of Social Big Data is limited due to their small size.

Keywords: Big Data, AI, social media, web 3.0, tourism, small accommodation

Uporaba družbenih velikih podatkov v majhnih gostinskih podjetjih

Družbena omrežja so spremenila način, kako gostinske dejavnosti komunicirajo s strankami, kar povečuje turistično vključenost in soustvarjanje potovanj. S pomočjo analize velikih količin podatkov z družbenih omrežij lahko turistična podjetja z uporabo velikih podatkov in umetne inteligence izboljšajo svoje poslovanje ter izkušnje strank. Pričujoča raziskava preučuje, ali in kako majhna podjetja v italijanskem gostinskem sektorju z visoko spletno prepoznavnostjo uvajajo prakse družbenih velikih podatkov. Preko pregleda obstoječe literature in kvalitativnih intervjujev z majhnimi podjetji so bili identificirani različni modeli uporabe družbenih velikih podatkov, zlasti za izboljšanje operativnih in marketinških strategij. Ugotovitve kažejo, da majhna gostinska podjetja precej uporabljajo družbena omrežja, vendar je uporaba družbenih velikih podatkov omejena zaradi njihove majhnosti.

Ključne besede: veliki podatki, umetna inteligenca, družbeni mediji, splet 3.0, turizem, majhne nastanitve

<https://doi.org/10.26493/1854-4231.19.33-39>

Introduction

The rise and rapid spread of social media have transformed the manner in which businesses connect with customers, significantly impacting the tourism sector. Social media drives the commercialisation of tourism products and generates valuable data for identifying market trends and user sentiments.

The literature highlights the importance of social media for customer engagement and value creation in hospitality. While large businesses use social media data for demand forecasting and customer satisfaction, small hospitality busines-

ses, especially in Italy, might benefit more from Social Big Data due to their flexibility and personalised service.

This study examines the extent to which small, highly visible accommodation facilities adopt Social Big Data practices. The research proposes a framework for integrating this data into business strategies, with the aim of assisting small businesses in overcoming barriers and leveraging social media data.

Based on manager interviews and a literature review, the findings indicate that these facilities utilise social media extensively and are aware of

the potential of Big Data. However, implementation is limited, which highlights an underexplored area in mega-data analysis and AI.

Literature Analysis

The theme of Social Big Data encompasses various characteristics that have been explored and detailed through selected contributions and empirical research. The literature on this subject is evolving, due to the ongoing impact of emerging technologies. This can be attributed to two main streams of thought that trace the use of social media in the tourism industry:

- The evolution of Web 2.0, analysing how the advent of social media has contributed to market approach development (Buhalis and O'Connor 2005; Cozzi 2010; Lim et al. 2011; Meini and Spinelli 2012; Scott and Orlikowski 2012; Leung et al. 2013; Moretta Tartaglione, Berné Manero, and Vicuta Ciobanu 2018; Tuten and Solomon 2012; Bizirgianni and Dionysopoulou 2013; Panahande 2021);
- The use of Big Data originating from media (Mayer-Schönberger and Cukier 2013; Jingjing et al. 2018; Del Vecchio et al. 2018; Sigala, Rahimi, and Thelwall 2019; Belias et al. 2021; Blanco-Moreno et al. 2023; Das, Talukder, and Pego 2024).

Since the mid-1990s, with the advent of online distribution processes, the Internet has transformed the tourism sector. By the early 2000s, with the emergence of Web 2.0, tourism businesses began to focus on the development of relationships with consumers, the enhancement of interactivity, and the reengineering of the development, management, and marketing of tourism products (Kotler and Keller 2007; Buhalis and O'Connor 2005). The term 'Web 2.0' was coined by Tim O'Reilly to describe the shift from static, one-way communication websites to dynamic, interactive platforms. This new paradigm places a premium on interaction between industry operators and users, thereby fundamentally transforming the manner in which tourism services are promoted and offered (O'Reilly 2007). According to O'Reilly (2007), the new paradigm is based on principles of interaction among industry operators, including:

- The network as a platform;
- Collective intelligence, which relies on user contributions to create and improve content and services;

- Data as the new 'Intel Inside', highlighting the importance of user-collected data and their role in creating value for web applications;
- User experiences, which enhance the interactivity and usability of web applications.

A number of authors have identified the advantages of Web 2.0 and ICTs for the hospitality sector. Lim et al. (2011), for instance, have highlighted the potential for innovations in customer self-service and community building. The advent of Web 2.0 has had a profound impact on the choices made by travellers, with social platforms, review portals and online booking sites all playing a significant role (Cozzi 2010). User reviews are of significant importance in shaping the image of hotels and influencing potential guests' perceptions (Moretta Tartaglione, Berné Manero, and Vicuta Ciobanu 2018). Social media has been identified as the most impactful form of Web 2.0, and it is therefore essential for the promotion of tourist destinations, the management of online reputations, and the creation of engaging travel experiences (Leung et al. 2013). Young tourists actively influence the structure of tourist offerings based on online opinions (Bizirgianni and Dionysopoulou 2013). The influence of platforms such as TripAdvisor on the tourism sector is considerable, with implications for the success and challenges faced by businesses (Scott and Orlikowski 2012). In their 2012 study, Kastner and Stangl investigated the impact of user-generated content (UGC) and specific tourism web applications on consumer behaviour and travel experiences. They posited that such platforms enable extensive information sharing and the aggregation of personal experiences, which in turn shape consumer behaviour and travel experiences.

The proliferation of data and large-scale processing has given rise to the phenomenon of Big Data, defined by Mayer-Schönberger and Cukier (2013, 66) as 'data that can be processed at a large scale but not at a smaller scale, with the aim of extracting new insights or creating new forms of value'. Hotel managers can identify customer trends and preferences (Wu 2016) and, with the aid of AI and machine learning, improve decision-making, personalise marketing strategies, enhance transparency and trust, and develop new business models (Del Vecchio et al. 2018). The advent of Big Data has led to a revolution in the field of tourism research, offering insights into tourist behaviours and market dynamics that

were previously unavailable (Jingjing et al. 2018). In addition to influencing marketing strategies, the availability of digital data affects the creation and adoption of new solutions in the sector. These solutions are designed to optimise operations, personalise experiences, and create new offers based on consumer needs (Sigala, Rahimi, and Thelwall 2019). The utilisation of Big Data in the tourism sector is on the rise (Belias et al. 2021), with the objective of developing effective strategies (Blanco-Moreno et al. 2023). A recent study demonstrated how AI enables the hospitality industry to adapt efficiently to customer needs by analysing large data sets to identify trends and personalise experiences (Das, Talukder, and Pego 2024).

The advent of online activities has significantly reduced the visibility gap between small hospitality businesses and large hotel chains, which have greater resources for Web 2.0 and Social Big Data. Pencarelli, Cioppi, and Forlani (2015) identified a correlation between entrepreneurs' online efforts and commercial success. A 2018 study demonstrated that the utilisation of social media platforms, including Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, and TikTok, by small businesses is positively correlated with their marketing success, although this correlation is limited to the commercial aspect (Panahande 2021). Nevertheless, small businesses encounter obstacles, including the necessity for comprehensive training and the expenses associated with technological innovations (Dredge et al. 2018). While the analytics market expanded by 26 % in 2018, small businesses remained static, cognizant of the advantages of Big Data but constrained by their size (Di Deo 2019). Overcoming these limitations is crucial for the development of successful digital marketing strategies, which are supported by local government policies (Gritta and Calabrese 2023). Technological innovations such as Big Data, AI, and blockchain are transforming the intersection between ICT and policy, facilitating dynamic resource integration among actors (Troisi et al. 2019).

In conclusion, the analysis of the literature indicates that the combined use of Big Data and AI can greatly benefit tourism businesses through the analysis of large amounts of data from social media. This can be used to improve their operations and customer experience. Regarding small hospitality businesses, significant use of social media is noted, especially in the phase of co-creating the journey with customers. However,

an underutilisation of Social Big Data analysis emerges.

Methodology

The objective of the literature review was to conduct a comprehensive analysis of existing and emerging literature, utilising published articles from national and international scientific journals as the unit of analysis. In order to retrieve relevant articles, primary titles and keywords such as 'Web 2.0', 'small hotels', 'small accommodation', 'Big Data', 'AI', 'social media', and 'data analysis' were considered.

A series of research cycles were conducted using a list of keywords to iteratively adopt the relevant terms. Databases such as Google Scholar, EBSCO, and Scopus were employed in this process. Given the paucity of literature on the utilisation of Social Big Data by small enterprises, the research strategy was revised to encompass a broader scope, incorporating additional questions such as the capacity of small hotels to utilise social media and the challenges they face in technological advancement. This was conducted through an analytical lens, examining the problem from multiple perspectives.

The selection process for the studies started from the titles and abstracts, ensuring that their content contained elements relevant to our question.

The procedure for identifying articles to include in the review was based on a process of reading previously selected contributions and screening out articles that, despite the title and/or abstract, were not relevant to the subject of investigation. In this phase, a synthesis of the contributions was made, highlighting how different authors address the theme of Web 2.0 evolution in relation to market approach and the use of Big Data generated by the media.

Thirdly, the literature was subjected to a critical analysis and commentary in order to ascertain the extent of advancement in studies and research activity pertaining to the relationship between small businesses and the utilisation of social media and user-generated data.

To enhance the discourse, interviews were conducted with managers of small hotels in Rome, focusing exclusively on small enterprises due to their pivotal role in advanced economies (Mattiacci and Ceccotti 2005). In Europe, 99 % of businesses are Small and Medium Enterprises (Corsi and Migliori 2016). In Italy, micro-enterprises with fewer than 10 employees represent

Table 1: Number of structures per post frequency category

Description	Number of structures
Low Frequency	7
Medium Frequency	11
High Frequency	14
Total	32

Table 2: Characteristics of the selected structures

Description	Type of structure	Rooms	Employees
Structure 1	2-star hotel	15	9
Structure 2	2-star hotel	15	6
Structure 3	2-star hotel	14	6
Structure 4	1-star hotel	10	4
Structure 5	1-star hotel	7	4
Structure 6	Guesthouse	6	4
Structure 7	Guesthouse	5	2
Structure 8	Guesthouse	5	1
Structure 9	Guesthouse	4	0
Structure 10	Guesthouse	3	0

the most significant proportion of the country’s business landscape, comprising 95.13 % of the 4.4 million active businesses. In contrast, large enterprises account for a mere 0.09% of the total.

The selection of hotels was made through a methodology based on four criteria:

- Geographic localisation: hotels located in various areas of Rome’s historic centre were selected to obtain a tourist representation of the city;
- Hotel size: focus was on smaller hotels, with fewer than 15 rooms;
- Online reviews: online reviews from various platforms (such as TripAdvisor, Booking.com, and Google Maps) were used to identify hotels with a significant presence on social media and of interest to travellers;
- Social media interaction: the activity and engagement of hotels on social media like Facebook, Twitter, and Instagram were analysed to select those with an active and engaging presence, and/or with a significant follower base.

The selected locations include the most famous historical sites in the city of Rome.

Using the aforementioned criteria, the research was then conducted on the entire reference universe of 32 hospitality structures located in the tourist squares of the city of Rome, small in size and boasting significant activity on the Internet.

In the week from December 1st to December 8th, 2023, this ranking was compiled after detecting the number of posts and responses published in brokerage portals and on social media.

We categorised the frequency of posts into three categories:

- Low frequency: structures that publish content 1-3 times a week, to share significant updates, special events, or promotions;
- Medium frequency: structures that publish about once a day, using posts to maintain engagement and presence in consumers’ minds;
- High frequency: very active structures on social media that post several times a day, using different platforms to reach different audiences, like Instagram for captivating images of the property and Facebook for updates and promotions.

A total of 14 structures were identified as belonging to the high-frequency class (Table 1). The top 10 structures were selected based on the number of posts published during the week from 1 December to 8 December 2023. It was confirmed that the selected businesses belonged to the microenterprise category. This was determined by examining the official documents provided by the entrepreneurs, which indicated that they had fewer than 10 employees and a turnover of less than 2 million euros. Table 2 presents the characteristics of the sample structures.

The case studies were prepared through qualitative interviews conducted by a group of three researchers in December 2023. The interviews were directed specifically to the entrepreneur owner, who from a managerial perspective declares themselves responsible for strategic decisions, and lasted about an hour.

The following questions were asked of the entrepreneurs:

- Q1: Which social media platforms do you actively use to promote your hotel?
- Q2: What tools or services do you use to monitor and analyse social media activity?
- Q3: How do you use social media data to inform your marketing strategies and business operations?
- Q4: What have been the results or benefits observed from the use of social big data in your facility?
- Q5: What are your future plans for using Social Big Data in your facility?

Table 3: Main response provided by the selected facilities

Description	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5
Structure 1	Instagram	Instagram Insights	Personalisation of the offer	Optimisation of advertising campaigns	AI
Structure 2	Instagram	Instagram Insights	Personalisation of the offer	Optimisation of advertising campaigns	AI
Structure 3	Instagram	Instagram Insights	Personalisation of the offer	Optimisation of advertising campaigns	AI
Structure 4	Facebook	Facebook Insights	Personalisation of the offer	Optimisation of advertising campaigns	AI
Structure 5	Facebook	Facebook Insights	Personalisation of the offer	Improvement of guest experience	AI
Structure 6	Facebook	Facebook Insights	Personalisation of the offer	Improvement of guest experience	AI
Structure 7	Facebook	--	Personalisation of the offer	Improvement of guest experience	Advanced booking systems
Structure 8	Facebook	--	Personalisation of the offer	Increase in bookings	Advanced booking systems
Structure 9	Booking	--	Personalisation of the offer	Increase in bookings	Advanced booking systems
Structure 10	Booking	--	Personalisation of the offer	Increase in bookings	Advanced booking systems

Presentation of the Results Obtained

In this paper, we discuss small hotel businesses, including both hotel and non-hotel accommodation facilities. According to the European Commission Recommendation no. 361 of 2003, these organisations are defined as having fewer than 10 employees and an annual turnover or total assets of less than 2 million euros.

Table 3 indicates the main response provided by each entrepreneur interviewed during the discussion.

The results of the interviews show that small hospitality businesses make significant use of intermediary portals and social media. Eight out of ten entrepreneurs primarily use Facebook and Instagram for promotion, actively engaging in group management where users post their experiences. The remaining two rely mainly on portals like Booking.com. These businesses typically lack employees, with OTAs compensating for their organisational structure.

When asked about tools or services used to monitor and analyse social media activity, six entrepreneurs use performance analysis tools like Facebook Insights and Instagram Insights, while the other four read guest reviews and learn from them but do not use data measurement tools. These four are likely limited by small business constraints, such as a lack of human resources and familiarity with technology.

All respondents unanimously agreed that they use social media data to identify guest preferen-

ces and opinions, helping to personalise offers and adapt marketing strategies. This highlights the importance of digital tools and the uniqueness of small businesses in personalising tourist services compared to large hotel chains.

Regarding the perceived benefits of social big data, four entrepreneurs stated that data analysis optimises advertising campaigns, three used it to improve the overall guest experience, and three saw an increase in direct bookings due to direct engagement on social media.

As shown in Table 3, six entrepreneurs are exploring the use of AI to predict future trends, while the remaining four, managing very small guesthouses, are working on better integrating social media data with their booking management systems.

Overall, the survey reveals that small hospitality businesses are eager to embark on a path towards the use of emerging technologies, which, however, is hampered by factors characteristic of their small size.

Conclusion

This research has explored the use of social big data in small hospitality businesses, with a specific focus on the context of Rome. Through a detailed analysis of the strategies adopted, the benefits obtained, and the limitations encountered, several significant considerations have emerged to guide future actions of businesses in the sector.

Among the benefits, we highlight some of the key ways in which AI and Big Data can impact the management of small facilities:

- Service personalisation: by analysing data from online interactions, social media and mobile devices, businesses can create tailored offers for individual users, improving customer satisfaction.
- Online reputation management: advanced algorithms can analyse reviews, social media posts and customer feedback to identify areas of strength and improvement, allowing businesses to respond proactively.
- Targeted marketing: Big Data analytics can identify the most profitable market segments and personalise marketing campaigns to speak directly to these groups.
- Demand forecasting: Big Data and AI can predict future tourism trends by analysing historical and current data, allowing businesses to adjust their strategies in advance.

Small hospitality businesses can adopt solutions to overcome limitations arising from their small size. These include collaboration with specialised companies and staff training.

- Collaboration with specialised companies: small businesses can collaborate with external suppliers or agencies specialising in social media data analysis. These companies can offer tailor-made solutions adapted to the needs and budgets of smaller enterprises, allowing them to access skills and resources not available internally.
- Staff training: investing in staff training can help small hospitality businesses develop internal skills for collecting, analysing, and using social media data.
- The utilisation of simplified tools: small businesses may opt for the use of user-friendly and accessible social media analysis tools, which have been designed specifically for the needs of small businesses. These simplified tools can assist businesses in collecting and analysing data in a more efficient manner, without the necessity for advanced technical skills.
- An automation-based approach: the implementation of automation can assist small businesses in managing the collection and analysis of social media data in a more efficient manner. The utilisation of automation

tools for the scheduling of posts, the monitoring of online conversations, and the generation of automated reports can result in the liberation of resources and the allocation of valuable time to other pivotal business activities.

It should be noted that this research is subject to certain limitations. Firstly, the sample of businesses involved may not be representative of all realities in Rome. The participating businesses may differ significantly from those that did not, which could introduce potential bias. Secondly, limited access to internal data may have influenced the completeness of the information collected and the analysis conducted, limiting the depth and accuracy of the conclusions and recommendations. Finally, the specific context of the research may affect the generalisability of the results. It is possible that the dynamics of the hotel market in Rome may differ from those observed in other cities or regions. Consequently, the findings may not be readily transferable to other geographical contexts.

In summary, despite the limitations encountered, this research provides important guidelines for small hospitality businesses interested in leveraging social big data to improve their operations and meet customer needs more effectively.

References

- Belias, D., S. Malik, I. Rossidis, and C. Mantas. 2021. 'The Use of Big Data in Tourism: Current Trends and Directions for Future Research.' *Academic Journal of Interdisciplinary Studies* 10 (5): 357–364.
- Bizirgianni, I., in P. Dionysopoulou. 2013. 'The Influence of Youth Tourism Trends through SocialMedia (SM) & Information and Communication Technologies.' *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 73:652–660.
- Blanco-Moreno, S., A. M. González-Fernández, and P. A. Muñoz-Galleg. 2023. 'Big data in Tourism Marketing: Past Research and Future Opportunities.' *Spanish Journal of Marketing - ESIC*. <https://doi.org/10.1108/SJME-06-2022-0134>.
- Buhalis, D., and P. O'Connor, P. 2005. 'Information Communication Technology Revolutionizing Tourism.' *Tourism Recreation Research* 30 (3): 7–16.
- Corsi, C., and S. Migliori. 2016. *Italian SMEs: Governance, Internationalisation and Financial Structure*. Milan: Franco Angeli.
- Cozzi, P. 2010. *Turismo e Web: marketing e comunicazione tra mondo reale e virtuale*. Milan: Franco Angeli.
- Das, I. R., M. B. Talukder, and A. Pego. 2024. 'Implication of Artificial Intelligence in Hospitality Marketing.' In *Utilizing Smart Technology and AI in Hy-*

- brid Tourism and Hospitality*, edited by S. Kumar, M. Talukder, and A. Pego, 291–310. Hershey, PA: IGI Global.
- Del Vecchio, P., G. Mele, V. Ndou, and G. Secundo. 2018. 'Creating Value from Social Big Data: Implications for Smart Tourism Destinations.' *Information Processing & Management* 54 (5): 847–860.
- Di Deo I. 2019. 'Big Data e PMI italiane: grandi opportunità per piccole imprese!' Politecnico di Milano – Dipartimento di Ingegneria Gestionale, 26 March. https://blog.osservatori.net/it_it/big-data-e-pmi-italiane.
- Dredge, D., G. Phi, R. Mahadevan, E. Meehan, and E. S. Popescu. 2018. 'Digitalisation in Tourism: In-Depth Analysis of Challenges and Opportunities.' Low Value Procedure GRO-SME-17-C-091-A for Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (EASME) Virtual Tourism Observatory, Aalborg University, Copenhagen.
- Gritta, F., and M. Calabrese. 2023. 'Internet Use in Small Tourism in Italy: What Will Be the Role of Local Government?' *Transforming Government: People, Process and Policy* 17 (4): 632–654.
- Jingjing, L., X. Lizhi, L. Tang, S. Wang, and L. Li. 2018. 'Big Data in Tourism Research: A Literature Review.' *Tourism Management* 68:301–323.
- Kastner, M., and B. Stangl. 2012. 'Mapping Segments Accessing User Generated Content and Website Applications in a Joint Space.' *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research* 6 (4): 389–404.
- Kotler, P., and K. L. Keller. 2007. *Il marketing del nuovo millennio*. Milan: Pearson Prentice Hall.
- Leung, D., R. Law, H. Van Hoof, and D. Buhalis. 2013. 'Social Media in Tourism and Hospitality: A Literature Review.' *Journal of Travel & Tourism Marketing* 30 (1–2): 3–22.
- Lim, S., A. Z. Saldaña, and P. Saldaña. 2011. 'Do Market Oriented Firms Adopt Web 2.0 Technologies? An Empirical Study in Hospitality Firms.' *International Entrepreneurship and Management Journal* 7 (4): 465–477.
- Mattiacci, A., and F. Ceccotti. 2005. 'Lo sviluppo del marketing nella Pmi: riflessioni a margine di un'esperienza d'impresa.' *Micro & Macro Marketing*, no. 1: 65–106.
- Mayer-Schönberger, V., and K. Cukier. 2013. *Big Data: A Revolution that Will Transform How We Live, Work, and Think*. Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt.
- Meini, M., and G. Spinelli. 2012. 'Il territorio nella comunicazione turistica digitale.' *Annali del turismo*, no. 1: 327–343.
- Moretta Tartaglione, A., C. Berné Manero, and A. Vicuta Ciobanu. 2018. 'Le-Wom come strumento di gestione nel settore alberghiero italiano.' *Micro & Macro Marketing*, no. 1: 57–84.
- O'Reilly, T. 2007. 'What Is Web 2.0? Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software.' *Communications & Strategies*, no. 65: 17–37.
- Panahande, A. 2021. 'Social Media Based Marketing Strategies.' *New Marketing Research Journal* 11 (1): 201–216.
- Pencarelli, T., M. Cioppi, and F. Forlani. 2015. 'L'impatto del web 2.0 sul marketing delle piccole imprese alberghiere.' *Piccola Impresa/Small Business*, no. 2: 11–32.
- Scott, S. V., and W. J. Orlikowski. 2012. 'Reconfiguring relations of Accountability: Materialization of Social Media in the Travel Sector.' *Accounting Organizations and Society* 37 (1): 26–40.
- Sigala, M., R. Rahimi, and M. Thelwall. 2019. *Big Data and Innovation in Tourism, Travel, and Hospitality: Managerial Approaches, Techniques, and Applications*. Singapore: Springer.
- Troisi, O., M. Grimaldi, and A. Monda. 2019. 'Managing Smart Service Ecosystems through Technology: How ICTs Enable Value Cocreation.' *Tourism Analysis* 24 (3): 377–393.
- Tuten, T. L., and Solomon, M. R. 2012. *Social Media Marketing*. Upper Saddle River, NJ: Pearson College.
- Wu, C. W. 2016. 'Destination Loyalty Modeling of the Global Tourism.' *Journal of Business Research* 69 (6): 2213–2219.

Sara Gržinić

Univerza na Primorskem,
Fakulteta za management
sara.grzinic@fm-kp.si

UP FM krepi znanja in inovativnost

Kot vsako leto je UP Fakulteta za management tudi letos organizirala in gostila razne dogodke, projekte, goste ter predavatelje, ki so študentom predali nova znanja in izkušnje. Dogodki so bili vezani na izobraževanje in raziskovanje kot tudi na samo promocijo fakultete.

Konference

V prvi polovici leta so se zaposleni na UP FM udeležili kar sedmih različnih konferenc. Začeli smo s konferenco v Bruslju, ki se je odvijala 14. februarja 2024. Zaključna konferenca projekta WEGREEN, ki so se je poleg projektnih partnerjev udeležili številni deležniki in predstavniki Evropske komisije v Bruslju, je imela naslov Empower Women in Rural Areas through Green Social Entrepreneurship! Prof. dr. Štefan Bojnec je na njej nastopil s predstavitvijo z naslovom »Pridobljene izkušnje in implikacije za politike s perspektivami iz Slovenije«. Nadaljevali smo z zaključno konferenco projekta COST CA18213. Ta se je odvijala 12. marca 2024 na odboru regij v Bruslju. Tema projekta je bilo modeliranje tveganj, ki so podlaga za socialno izključenost podeželskih NEET. Vključuje mlade, ki niso zaposleni, kar so lahko pereče težave v perifernih podeželskih območjih EU, posebej v nekaterih njenih novih članicah. Aktualnost, rezultati, odmevnost in vpliv projekta COST so segali na različna področja. Na zaključni konferenci je sodelovalo okrog 80 udeležencev, med njimi tudi prof. dr. Štefan Bojnec, ki je bil na tem projektu v zadnjih več kot štirih letih aktiven na več področjih. 19. aprila 2024 se je odvijala zaključna konferenca na Gospodarski zbornici Slovenije: Poudarki in uspehi projekta Erasmus+ I. D. E. A. Konferenca je bila pomemben mejnik za vse projekte Erasmus+. Glavni rezultati projekta so bili predstavljeni s strani sodelujočih raziskovalcev, med njimi Georgie Dede, Tommasa Santanielle, z UP FM pa prof. dr. Roberta Biloslava ter prof. dr. Anite Trnavčević, vodje projekta na UP FM. Poleg te se je v mesecu aprilu odvijala zaključna konferenca Think XR, ki je združila vrhunške strokovnjake, učitelje, študente in ustvarjalce izobraževalnih tehnologij z namenom razprave o prihodnosti izobraževanja. Okroglo mizo z naslovom Uvedba novih XR programskih modulov in

kurikuluma v izobraževalne ustanove – izzivi in priložnosti je moderiral viš. pred. Matevž Malej z UP FM. Na Fakulteti za družbene vede UL je 22. aprila 2024 potekala zaključna konferenca projekta Eurograduate z naslovom Kako s spremljanjem zaposljivosti diplomantov razvijati študijske programe in krepiti njihovo kakovost? Uvodoma je rektorica Univerze na Primorskem, prof. dr. Klavdija Kutnar, pozdravila udeležence ter v nadaljevanju programa sodelovala pri okrogli mizi na temo z naslovom Kaj početi s podatki o zaposljivosti diplomantov? Mag. Frenk Mavrič, asistent dr. Jan Frančeškin (UP FM) in prof. dr. Anita Trnavčević (UP FM) so predstavili izbor rezultatov, ki se našajo na sklop Izobraževalna izkušnja.

Tako kot vsako leto se je tudi letos odvijala ena večjih mednarodnih znanstvenih konferenc, MIC, ki je v okviru UP FM potekala že v 23. izvedbi. Potekala je na Univerzi v Trentu v Italiji od 6. do 8. junija, in sicer pod naslovom Next Generation Challenges: Innovation, Regeneration and Inclusion, udeležilo pa se je kar 120 udeležencev z 89 predstavitvami pred živahno akademsko skupnostjo, ki je razpravljala o številnih področjih managementa, ekonomije, prava, s posebnim poudarkom na trajnostnem razvoju. Udeležence je uvodoma pozdravila prof. dr. Anita Trnavčević, vodja konference, sledili so pozdravi predstavnikov partnerskih institucij. Uvodno plenarno predavanje je imela prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj. V svoji zelo zanimivi predstavitvi z naslovom »The Significance of Planetary Boundaries in Shaping Global Governance and Sustainability« je opozorila, da je naš planet sicer čudovit, ima le to napako, da ne raste in se širi. Gospodarska in industrijska rast sta žejni, zato pomanjkanje vode postaja problem tudi v razvitih državah, kar ni povezano samo s puščavo. Dva izvrstna govornica, raziskovalca, profesorja, prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj in prof. dr. Francesco Testa, sta odprla vrsto vprašanj, s katerimi se bomo morali ukvarjati tako raziskovalno kot tudi državljansko. Organizacijski odbor UP FM, ki so ga sestavljali prof. dr. Anita Trnavčević, viš. pred. mag. Suzana Sedmak, izr. prof. dr. Anita Gnip Grdović, viš. pred. Matevž Malej, Staša Ferjančič Rosso in Robi Regoršek, je konferenco odlično zasnoval,

Sodelovanje z okoljem (gostovanja strokovnjakov iz prakse)

Skozi spomladanski semester so študijski proces na UP FM popestrili številni gostje iz prakse ter z različnimi temami, s praktičnimi predlogi in z drugačnimi pogledi predstavili svoje izkušnje pri delu. V sklopu predavanj je bilo organiziranih kar deset gostovanj, ki so našim študentom na vseh stopnjah predajali znanja iz prakse:

- 8. januar I Maja Drobne in Kristjan Nemac I kulturno izobraževalnega društva PiNA
- 8. januar I Urška Orel Bernetič I doktorska študentka UP FM
- 11. januar I Metka Magdalena Šori I vodja Centra uporabnih predmetov – Komunalna Izola (CUP Izola)
- 13. marec I Dr. Karmen Rodman I gospodarstvenica
- 21. marec I prof. dr. Snežana Živković in prof. dr. Slobodana Milutinović I Fakulteta za varstvo pri delu Univerze v Nišu
- 25. april I g. Matija Brodnjak I Movio, predsednik Footgolf zveze Slovenije
- 7. maj I univ. dipl. prav. Doroteja Vozelj I podsekretarka Urada RS za intelektualno lastnino

- 7. maj I Andrej Matvoza I direktor neodvisne Javne Agencije RS za varstvo konkurence – AVK
- 13. maj I mag. Emil Šinka I CEO hotelov Lovec & Kompas
- 23. maj I Davor Jakulin, ATECH, elektronika ITjaša Luin, POČKAJ in ALFASTREET, igralni aparati I Uroš Požgan, KOKICA, pokovka Pokica I Janez Janko Kodila, KODILA, mesni izdelki I Okrogla miza Podjetniška kariera in izkušnje

Poleg vsega naštetega so nas februarja v okviru projekta AGRIGEP obiskale tri profesorice iz Katalonske politehniške univerze (UPC) v Barceloni – dr. Marta Peña, dr. Amaia Lusa Garcia and dr. Rosó Baltà Salvador. Poudarek obiska je bil na spremljanju in mentorstvu glede institucionalnih sprememb v zvezi z enakostjo spolov in Načrta o enakosti spolov.

V naslednji polovici koledarskega leta pa pričakujemo še en pomemben obisk. V okviru programa Fullbright nas bo obiskal dr. Peter F. Oražem, profesor na Iowa State University, ki bo v jesenskem času opravil raziskovalno gostovanje na UP FM.

organiziral in izvedel. Izjemni partnerji, člani T4EU z Univerze v Trstu, prof. dr. Donata Vianelli in prof. dr. Guido Bortoluzzi s kolegi, so bili partnerji konference MIC že drugo leto zapored. Obeta se nam daljše sodelovanje, ki ga povezuje tudi skupno članstvo v T4EU. Gostitelj in partner MIC 2024 pa je bila Univerza v Trentu iz izjemno ekipo prof. dr. Oksane Tokachuk, doc. dr. Boba Bastiana in izr. prof. dr. Andree Caputo. Zanimivo in izzivov polno okroglo mizo na temo managementa muzejev sta pripravili dr. Maria Della Lucia ter dr. Giulia Doro.

Poleg mednarodne znanstvene konference MIC je letos zaživela še konferenca BRIDGE – Business Research and Innovation Development Conference, ki se je odvijala 3. junija v prostorih Fakultete za Management. Naslonili smo se na temo inovativnosti, podjetništva ter managementa v digitalni in zeleni dobi. Gre za raziskovalno konferenco UP FM, ki je namenjena predstaviti dosežkov študentov, diplomantov in drugih na področju strokovnega ter raziskovalnega dela

v ekonomiji, managementu, podjetništvu in inovacijah. Udeleženci so lahko predstavili izsledke svojih raziskovalnih nalog, projektov, poslovnih primerov, poslovnih načrtov ter diplomskih in magistrskih del pa tudi rezultate raziskav, ki rešujejo poslovne probleme. Poslani prispevki so lahko obravnavali najrazličnejše teme s področij ekonomije in managementa.

Promocija izobraževalnih programov

Skozi poletni semester je fakulteta izvajala promocijo programov na prvi, drugi in tretji stopnji. Udeležili smo se Informative – sejma izobraževanja in poklicev. Največji vseslovenski predinformativni dan se je odvijal 19. in 20. februarja 2024. 16. in 17. februarja smo organizirali informativni dan na naši fakulteti, kjer smo bodočim študentom predstavili dodiplomska programa. Za lažjo udeležbo na informativnem dnevu smo organizirali tudi brezplačen avtobusni prevoz, ki je 16. februarja dijake iz cele Slovenije pripeljal na Obalo, nato pa nazaj domov.

V mesecu maju smo organizirali informativni dan za programe 2. stopnje. Ta je tokrat potekal v virtualnem okolju. V poletnih mesecih smo za podiplomske študijske programe izvedli še dva informativna dneva, enega tudi v angleškem jeziku. Naslednji informativni dan je v načrtu 10. septembra ob 17. uri.

Dogodki in projekti

Mesec januar smo začeli z obiskom Inkubatorja Sežana, kjer so imeli študentje 3. letnika vs pri predmetu Podjetniški projekt priložnost slišati zgodovino in delovanje ter si ogledati prostore Inkubatorja. Predstavniki Inkubatorja so jim skupaj s prof. dr. Mitjem Ruzzierjem prisluhnilo in podali povratne informacije o njihovih predstavljenih delnih rešitvah, sledila je še predstavitev predstavnikov Mestne občine Koper. V prostorih Pretorske palače je 24. januarja 2024 potekala novinarska konferenca, na kateri so govorniki predstavili storitve ter osebne izkušnje, ki jih za namene digitalizacije lastnega dela podjetjem in javnim zavodom nudi projekt Evropsko digitalno inovacijsko stičišče SRC-EDIH. V okviru univerzitetnega študijskega programa prve stopnje Management pri izr. prof. dr. Elizabeti Zirnstein pa so imeli študenti UP FM možnost obiskati Luko Koper, d. d.

Center za razvoj in prenos znanja Univerze na Primorskem, ki deluje na UP FM, je tudi v letošnjem letu uspešno sodeloval pri več projektih. Sodelavci so se pod navdihujočim geslom »THE POWER OF INTELLIGENCE« udeležili srečanja INVENTO Summit, ki se je odvijalo v Zagrebu. Aktivno so sodelovali na projektni delavnici Horizon Europe: Poraba pitne vode na slovenski obali – Mreženje za rešitve s poudarkom na družbenih inovacijah, ki jo je organizirala Evro-sredozemska univerza (EMUNI). Predstavili so se tudi na čezmejnem zaposlitveno-kariernem sejmu v Kopru, ki je bil zaznamovan z zanj rekordnim številom razstavljalcev.

Izr. prof. dr. Patricia Blatnik je gostovala v oddaji Dobro jutro, kjer je bila tema posvečena enakosti spolov in vlogi žensk v znanosti. Ob mednarodnem dnevu žensk smo lahko prisluhnilo strokovnjakinji, ki je razpravljala o pomembnosti enakopravne vloge žensk v znanosti ter o izzivih, s katerimi se ženske srečujejo na poti do uspeha. Prof. dr. Ajda Fošner je skupaj z vodilnimi akterji na področju visokega šolstva sodelovala na okrogli mizi, Posvetu o kakovosti v visokem šolstvu, ki ga je organizirala Nacionalna agencija RS za kakovost. Na programu BIP v Nikoziji na Cipru je ne-

Študijski programi na UP FM v letu 2023/2024

Na prvi stopnji študija izvajamo naslednje študijske programe:

- Visokošolski strokovni študijski program Management – redni študij
- Visokošolski strokovni študijski program Management – izredni študij
- Univerzitetni študijski program Management
- Univerzitetni študijski program Management v angleškem jeziku

Na drugi in tretji stopnji študija izvajamo naslednje študijske programe:

- Management v slovenskem in angleškem jeziku
- Ekonomija in finance v slovenskem in angleškem jeziku
- Politologija v slovenskem in angleškem jeziku
- Pravo za management
- Management trajnostnega razvoja
- Doktorski študijski program Management

avno sodelovala tudi Univerza na Primorskem. Sodelovanje je potekalo z dvema študentkama, ki obiskujeta Fakulteto za management in Pedagoško fakulteto, ter s prof. dr. Anito Trnavčević. Na Univerzitat Politècnica de Catalunya – Barcelona Tech (UPC) je med 18. in 20. junijem 2024 potekal sestanek projekta AGRIGEP, izvedena pa je bila tudi poletna šola. Na vseh treh dnevih poteka programa je sodeloval vodja projekta na UP FM, prof. dr. Štefan Bojnec, s predstavitvami, sodelovanjem v razpravah in vseh drugih aktivnostih tridnevnega intenzivnega srečanja ter poletne šole.

UP FM je že osemnajsto leto zapored vodila in koordinirala projekt Mladinsko raziskovanje v obalno-kraški regiji. Na regijskem srečanju so se z raziskovalnimi nalogami predstavili osnovnošolci in srednješolci na desetih različnih raziskovalnih področjih. Na državno srečanje mladih raziskovalcev Slovenije v šolskem letu 2023/24 se je uvrstilo dvanajst raziskovalnih nalog. V okviru predmeta Dizajnerski pristop k inoviranju na magistrskem študijskem programu druge stopnje

Management, v letošnji izvedbi skupaj z Mestno občino Koper in s podjetjem Marjetica, so študenti reševali realni izziv izboljšanja uporabniške izkušnje parkirnega prostora za kemperje ob trgovskem centru Tuš. Aprila 2024 smo v ta namen gostili kar dva gosta, in sicer g. Primoža Marinka, vodjo parkirišč in mestne tržnice pri podjetju Marjetica, ki nam je predstavil izziv in njihove cilje v povezavi z njim, ter strokovnjaka iz prakse, Primoža Mahneta, strokovnjaka za service design, ki je študentom delil znanje in napotke za uspešno izvedbo dizajn-raziskave. Projekt po metodi dizajnerskega razmišljanja, izmenjava izkušenj in iskanje priložnosti za izboljšanje sodelovanja med akademsko sfero ter prakso je meseca junija

potekal na UP FM. Študentje magistrskega študijskega programa so z moderatorjem okrogle mize prof. dr. Mitjo Ruzzierjem imeli možnost predstaviti rezultate dela pri predmetu B2M Dizajnerski pristop k inoviranju, svoje ideje ter rešitve.

Ob številnih dogodkih, ki so se odvili na UP FM, smo lahko priča izjemnemu napredku, dosežku in uspehu. Preko konferenc, inovativnih dogodkov in projektov, zanimivih predavanj gostov iz prakse ter priznanih strokovnjakov študentom nudimo obilo priložnosti za izmenjavo idej in mreženja. Z vsemi dogodki želimo utrditi naš cilj, to je krepitev znanja in inovativnosti ter oblikovanje boljše prihodnosti za naše študente.

Igor Rižnar

Univerza na Primorskem,
Fakulteta za management
igor.riznar@fm-kp.si

Vabilo za oddajo prispevkov

Tokratno vabilo za odajo prispevkov prihaja z Oddelka za tuje poslovne jezike Fakultete za management Univerze na Primorskem. Naše povabilo bi lahko začeli z uvodnim nagovorom o pomenu znanja jezikov – tujih in materinščine – za posameznike in celotno družbo. Lahko bi orisali napore evropskih institucij pri ozaveščanju ljudi o pomenu znanja najmanj dveh tujih jezikov. In nenazadnje, lahko bi opisali pot, ki smo jo kot učitelji jezika stroke prehodili v tridesetih letih.

Čeprav bi z zapisom o čemer koli od zgoraj omenjenega lahko spodbudili naše bralce k oddaji njihovih raziskovalnih prispevkov in s tem k razkritju njihovih pogledov na temo, za katero smo prepričani, da je pomembna – jezik in vse, kar je z jezikom povezano –, smo se odločili, da omejimo nabor tem, a obenem skušamo poudariti širino jezikovnih raziskav in njihovo prepletanje z različnimi disciplinami:

1. Načrtovanje jezikovnih politik
2. Pomen dvojezičnosti in večjezičnosti
3. Jezik in možgani
4. Razvoj algoritmov in sistemov za računalniško obdelavo ter razumevanje človeškega jezika
5. Strojno prevajanje in računalniško podprto prevajanje
6. Jezikovne spremembe in jezikovno izobraževanje

K oddaji prispevkov torej vabimo raziskovalce z različnih področij, psihologe, nevroznanstvenike, računalničarje, antropologe in pedagoge, saj menimo, da vsako od teh področij prispeva k boljšemu razumevanju kompleksnosti človeškega jezika.

